

N° 5092/54-65. Eitväs lardud eget. tauri
uut. 2015. 17.11

1890 - 1898

12 88 101 - 102

172 17

GANZ ÉS TÁRSA
vasöntő- és gépgyár-részvény-társulat
BUDAPEST.
(Electrotechnikai osztály.)

Budapest, 1890 december 5-én.

Sürgöny-cím:
•GANZ, BUDAPEST.◀
☞

.....szám.

Méltóságos Bárány Lőrincz Lőrincz
egyesületi tanács urának

Budapecseny.

Ünnepelve ama megbeszélést, melyet mérnök
úrunk, Goldberger ur, méltóságodtal folytatott, van véleményünk ér-
tekezni, hogy az általunk szállítandó 1200 Watt-os váltóáramu
gép becsült kívánásai szerint másodpercenkénti 100 varkeverésre
($\frac{1500 \cdot 4}{60}$) lesz berendezve. A gép szélessége a meglevő Siemens.
féle dynamógép exkötölhető, é. p. 45 volt-os árammal. A gépnek
elhelyezése a feloldalon látható vázlatban van megjelölve.
A váltóáramu gép alaprajza körülbelül
egy hét méter hosszú elhelyezési.

Kiváló kivétel

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

GANZ és TÁRSA
VASÖNTŐ ÉS GÉPGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSULAT
BUDAPEST
Electrotechnikai osztály

W. Spiering

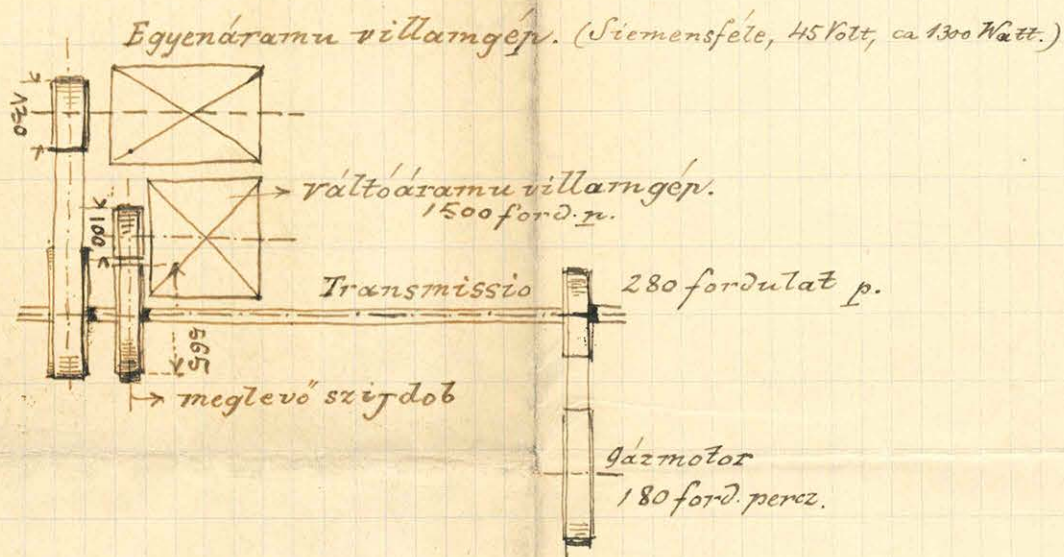
GANZ ÉS TÁRSA
vasöntő- és gépgyár-részvény-társulat
BUDAPEST.

(Electrotechnikai osztály.)

Sürgöny-cím :
GANZ, BUDAPEST.

Budapest, 188

szám.

*A Tudományegyletnek phisikai intézetében elhelyezett
1200 wattos váltoáramu villamgép felállításának
vázlata.*

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ORSZÁGOS IPAREGYESÜLET
BUDAPEST, VI. UJ-UTCZA 4. SZÁM, I. EM.

133. sz.
891.

T. sz.

Mintán az akkumulátorok hivatása annak
nélkül a villamvilágításnak ismeret és gyakorlati
alkalmazásának biztosításán, s mintán úgy tudjuk, hogy
t. emend évek óta a Farbury és Schenk-féle magyar akk.
akkumulátorokkal belátá' kísérleteket tett . . .

melly kíséreléssel bírjuk, hogy e magyar salátumany
akkumulátoroknak a gyakorlati használatban eddig
sajnosult előnyeik és általában eredményeik valók
írásban bíralmas használatra közelebbi közeledjék. -
Annál inkább súly helyezünk e körülmények gondos
feljegyzésére, mert a hivatott gyakorlati szakemberek
véleményének értéke nem jelentéktelen befolyással
lehet a nagyfontosságú magyar salátumany érté,
beszítés és esetleg kellő kiaknázásu körül. -

(Budapest, 1891. február 12-én)

A országos iparegyesület nevében:

M. Károlyi
igazgató.

BESZÉDEK

MELYEK

A BUDAPESTI

KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCXCI

XCII TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSAKOR

SZEPTEMBER 15-ÉN TARTATTAK.

Ms 5092 / 56

ACTA
REG. SCIENT. UNIVERSITATIS HUNG. BUDAPESTINENSIS.

ANNI MDCCCXCI—XCII.

— FASCICULUS I. —

I.—II.

BESZÉDEK

MELYEK

A BUDAPESTI KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCXCI—XCII. TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSOKOR

SZEPTEMBER 15. TARTATTAK.

III.

TANÉV-MEGNYITÓ BESZÉD.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGYAR KIR. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1891.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

AZ

EGYETEM TÖRTÉNETE.

MDCCCXC—XCI-ben.

BESZÉD

MELYLYEL

SCHULEK VILMOS

ORVOS-SEBÉSZTUDOR, SZEMÉSZ- ÉS SZÜLÉSZMESTER, AZ ELMÉLETI ÉS GYAKOR-
LATI SZEMÉSZET NYILV. RENDES TANÁRA, A SZEMÉSZETI KLINIKA IGAZGATÓJA,
A KOLOZSVÁRI KIR. TUD. EGYETEM VOLT RECTORA, A MAGY. TUD. AKADEMIA
LEVELEZŐ, A HEIDELBERGI SZEMTÁRSULAT RENDES, A BUDAPESTI KIR. ORVOS-
EGYLET VÁLASZTMÁNYI, A MAGYAR KIRÁLYI TERMÉSZETTUDOMÁNYI, A FÖLDTANI
TÁRSULAT RENDES ÉS A MAGYAR ORVOSI KÖNYVKIADÓ-TÁRSULAT ALAPÍTÓ-
TAGJA ÉS ALELNÖKE, MINT EZEN KIR. TUD.-EGYETEM VOLT RECTORA,

AZ EGYETEM IGAZGATÁSÁRÓL LELEPETT.

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Midőn egy év előtt a rectori széket elfoglaltam, ismeretlen térre léptem és lassacskán tanultam bele a helyzetbe. Most, midőn lelépek, körültekintéssel bírok és ismerem az erős és a gyenge pontokat. De megbízatásom lejárván, feladatom a félrevonulás.

Kérdés támadhatna, hogy jó-e ezen berendezés. Úgy vélem, hogy igen. Több éves rector az ügymenetet javítaná, de a tudományos szabad szellemet egyoldalúan befolyásolná, tehát meg is rontaná. Az utóbbi lévén a magasabb feladat, ez álljon előtérben, habár az administratio így nehezkesebb.

A lefolyt tanév története a következő:

Előadásokat tartott 75 rendes, 20 rendkívüli, 7 helyettes, 89 magántanár és 4 tanító. E létszám az egyes karok között a következőkép oszolt meg:

a hittudományi karban működött 9 rendes tanár és 2 tanárhelyettes;

a jog- és államtudományi karban 19 rendes, 6 rendkívüli és 16 magántanár;

az orvostudományi karban 17 rendes, 8 rendkívüli, 1 helyettes és 45 magántanár; és végre

a bölcsészeti karban 30 rendes, 6 rendkívüli, 4 helyettes, 28 magántanár és 4 tanító.

Ezenkívül az orvosi karban 27, a bölcsészeti pedig 13 tanársegéd volt alkalmazásban, kikhez az orvosi karban 62 gyakornok, 20 műtőnövendék és a demonstratorok járultak.

Az egyetemi személyzetben következő változások történtek:

F. é. márczius 3-án elhunyt a kitűnő tudós JENDRÁSSIK JENŐ, ny. r. tanára az élettannak, a kit mint képviselőjét mindennek ami nemes és magas, jelleménél fogva is siratunk. Akadémiai rendes tag és ezen egyetemnek kiérdemült rectora is volt.

Azonkívül meghalt PÁDLY LAJOS könyvtártiszt és MAJDÁN FERENCZ néhai jogkari pedellus nyugdíjban.

Az egyetemi tanács a kegyelet adóját róttá le egyetemünk néhai jelese és az infectio tanának úttörője, Dr. SEMMELWEIS IGNÁCZ szülészeti tanár hainak a bécsi temetőből családja által lett hazaszállítása alkalmából, amidőn a hamvaknak elhelyezésénél az orvoskari tanártestülettel a Rector is megjelenvén, az egyetem nevében koszorút helyezett a halála után világhírűvé vált boldogult tudós sirhalmára.

Dr. TORMA KÁROLY, az érem- és régiségtannak ny. r. tanára, állandó nyugalomba helyeztetett.

Dr. MEDVEDZKY FRIGYES, ny. r. tanár, a lefolyt tanév II. felében egészségi okokból szabadságoltatott.

A jog- és államtudományi karban a pénzügyi jognak helyetteskénti előadásával a lefolyt tanévben dr. FÖLDES BÉLA, ny. r. tanár volt megbízva.

Az élettani tanszék ellátásával dr. PLÓSZ PÁL, ny. r. tanár, helyettesi minőségben bízott meg.

Az archaeologia és numismatika előadásával helyettesként dr. PASTEINER GYULA, ny. r. tanár;

a francia nyelv és irodalomnak helyettesként előadásával dr. MAYR AURÉL, ny. r. tanár; a classica philológiának pedig szintén helyettesként előadásával dr. PECZ VILMOS, m. tanárok voltak megbízva.

Dr. SIMONYI ZSIGMOND, ny. r. tanár, a magyar nyelv és irod. seminariumhoz vezető tanárrá neveztetett.

A közegészségtannak egyetemünk bölcsészeti karán való előadásával dr. CSAPODI ISTVÁN, m. tanár bízott meg.

Ő cs. és ap. királyi Felsége a büntetőjog és eljárás nyilv. r. tanárául dr. WLAŚICS GYULÁT;

az üresedésben volt váltó- s kereskedelmi jog ny. rend. tanárává dr. NAGY FERENCZET a kolozsvári egyetemről;

a classica-philologia tanszékére dr. HEGEDÜS ISTVÁNT a kolozsvári tud. egyetemen ugyanezen szaknak tanárául, ny. r. tanárául;

ugyancsak Dr. TIMON ÁKOST győri jogakadémiai tanárt a magyar alkotmány és jogtörténet ny. r. tanárává;

dr. KLUG NÁNDORT a kolozsvári egyetemről, egyetemünkön az élettan tanárává;

dr. LÁNCZY GYULÁT szintén a kolozsvári egyetemről az itteni egyetemen a középkori történelem ny. r. tanárává;

dr. MARISKA VILMOST a kassai jogakadémiáról, egyetemünkön a pénzügytan és pénzügyijog ny. r. tanárává;

dr. LAUFENAUER KÁROLY-t pedig az elme- és gyógytan ny. r. tanárává méltóztatott lk. kinevezni.

Dr. DOLLINGER GYULA m. tanár az egyetem felterjesztésére Ő Felségétől a rk. tanári cím és jelleget nyerte;

nemkülönben dr. CSARADA JÁNOS és dr. PIKLER GYULA m. tanároknak a rk. tanári címet adományozni méltóztatott.

A gyógyszerészszigorlók szigorlatain mint vendég vizsgálók dr. MOLNÁR NÁNDOR és dr. JÁRMAY GYULA fővárosi gyógyszerár tulajdonosok hivattak meg 3 évi tartamra és az eddig 40 éven át működött MÜLLER BERNÁT gyógyszerész úrnak hivatalból köszönet mondatott.

Dr. SZÁDECZKY LAJOS volt első könyvtártiszt, a képviselőház napló szerkesztőjévé és később kolozsvári egyetemi tanárrá neveztetett ki.

A könyvtárban megüresedett I. tiszti állomásra előlépett dr. ANGYAL DÁVID II. tiszt és ennek helyére kineveztetett dr. DEDEK CRESCENS LAJOS róm. katholicus áldozár.

A megüresedett quaesturai díjnoki állomásra KUSTÁR SÁNDOR, az orvoskari díjnoki állomásra pedig MARGITAI ANTAL neveztettek ki.

REGÉCZI NAGY IMRE az élettan ny. r. tanára az állatorvosi akadémián ny. r. tanárrá neveztetett ki, azonban alig néhány heti ottani működése után hirtelen elhunyt.

Dr. KORÁNYI SÁNDOR belgyógyászati tanársegéd az állatorvostani akadémiához az élettani tanszék helyetteskénti ellátására hivatott meg.

Dr. PETZ VILMOS m. és h. tanár a kolozsvári egyetemen a classica philologia ny. r. tanárává;

Dr. VELITS DEZSŐ, egyetemünkön volt szül. tanár-

segéd, a pozsonyi bábaképezde igazgató tanárává neveztettek ki.

Dr. LÖTE JÓZSEF, m. tanár a kolozsvári egyetemhez, helyettes tanárral hivatott meg.

Dr. TÓTH LAJOS, r. t. a kolozsvári egyetemen a gyógyszerészeti tanszékre neveztettek ki.

Megválasztattak az akadémiába:

dr. MARGO TIVADAR tiszteletbeli,

dr. FRÖHLICH IZIDOR rendes,

dr. THANHOFFER LAJOS rendes,

dr. LAUFENAUER KÁROLY lev.,

dr. SCHMIDT SÁNDOR lev. tagokká.

Dr. KOVÁCS JÓZSEF, ny. r. tanár pedig az igazságügyi orvosi tanács elnökévé lett, minist. tanácsosi címmel, és

Dr. HEINRICH GUSZTÁV, ny. r. tanár, az ország. közokt. tanács alelnökévé.

Magántanárrá képesítették:

Dr. CSENGERI JÁNOS, a görög irodalom történetéből;

Dr. CSAPODI ISTVÁN, a szemvizsgálat gyakorlati módszereiből;

Dr. HOÓR KÁROLY, a szemfénytörési és alkalmazkodási rendellenességeiből;

Dr. BENCZUR DÉNES, a szív- és tüdőbetegségek tanából;

Dr. BARTHA GÁBOR, a csont és ízületi sebészeti bántalmak kór- és gyógytanából;

Dr. UDRÁNSZKY LÁSZLÓ, az orvosi vegytanból,

Dr. SALGÓ JAKAB, az elmekórtanból,

Dr. FEUER NATHANIEL, a szemészeti műtéttanból,

Dr. ÓNODI ADOLF, az orr-, torok- és gégebajokból,

Dr. SZÁDECZKY GYULA, a közettanból,

Dr. KLUG LIPÓT, a synthetikai geometriából,

Dr. KISS JÁNOS, a theologiai tudományok philo-
sophiai propaedeutikájából a hittud. karban; meg-
jegyzendő, hogy a m. tanári intézménynek egyete-
münkön lett meghonosítása óta első esetben történt
ezen karnál m. tanári képesítés; és végre

Dr. FRANK ÖDÖNNEK m. tanári képesítése újból
megerősítettett.

A hallgatóság számát a következő adatok mutatják:

I. f e l e v.

Tanszak	A hallga- tók száma		Vallásukra nézve								Születésükre nézve			
	Rendes	Rendkívüli	Róm.-kath.	Gör.-kath.	Görög-keleti	Ágost. hitv.	Helv. hitv.	Unitárius	Anglikán	Izrael. vall.	Magyarorsz.	Horvát-tót- országi	A monar. többi tartományából	Más államokból
Hittudom. kar ¹⁾	84	4	67	21	—	—	—	—	—	—	84	4	—	88
Jogtudom. kar ²⁾	1638	148	824	29	77	146	225	5	—	480	1759	17	8	2 1786
Orvostud. kar ³⁾	972	85	290	11	15	78	84	3	—	576	1044	2	9	2 1057
Bölcsészeti kar ⁴⁾	320	35	170	7	19	46	47	1	—	65	345	2	5	3 355
Összesen .	3014	272	1351	68	111	270	356	9	—	1121	3232	25	22	7 3286
Gyógyszer. f I.	—	114	68	1	3	13	14	—	—	15	112	—	—	2 114
hallgató II.	—	102	63	4	4	10	13	—	—	8	102	—	—	102
Szülésznök . .	—	87	48	2	1	9	12	—	—	15	85	1	1	87
Mindössze .	3589													

A kimutatott rendes hallgatók között újonnan beiratkozott: hittanhallgató 20, joghallgató 544, orvostanhallgató 219, bölcsészethallgató 108; összesen: 891 egyén.

¹⁾ Hittudományi tantárgyakat hallgatott: joghallgató 4.

²⁾ Jogtudományi tantárgyakat hallgatott: hittanhallgató 8, bölcsészethallgató 5.

³⁾ Orvostudományi tantárgyakat hallgatott: joghallgató 5, bölcsészethallgató 3.

⁴⁾ Bölcsészettudományi tantárgyakat hallgatott: hittanhallgató 31, joghallgató 576, orvos-
anhallgató 308.

II. f e l e v.

Tanszak	A hallga- tók száma		Vallásukra nézve								Születésükre nézve			
	Rendes	Rendkívüli	Róm.-kath.	Gör.-kath.	Görög-keleti	Ágost. hitv.	Helv. hitv.	Unitárius	Anglikán	Izraelita	Magyarorsz.	Horvát-tót- országi	A monar. többi tartományából	Más államokból
Hittudom. kar ¹⁾	83	4	66	21	—	—	—	—	—	—	84	3	—	87
Jogtudom. kar ²⁾	1508	113	750	26	72	134	202	2	—	435	1605	8	8	1621
Orvostud. kar ³⁾	943	48	291	8	18	80	82	4	—	508	978	2	9	2 991
Bölcsészeti kar ⁴⁾	293	16	153	6	16	38	37	1	—	58	303	1	3	2 309
Összesen .	2827	181	1260	61	106	252	321	7	—	1001	2970	14	20	4 3008
Gyógyszer. f I.	—	111	69	1	3	10	14	—	—	14	109	—	—	2 111
hallgató II.	—	93	57	4	4	10	11	—	—	7	93	—	—	93
Szülésznök . .	—	88	57	2	3	9	8	—	—	9	84	2	2	88
Mindössze .	3300													

A kimutatott rendes hallgatók között újonnan beiratkozott: hittanhallgató 1, joghallgató 83, orvostanhallgató 7, bölcsészethallgató 17; összesen: 108 egyén.

¹⁾ Hittudományi tantárgyakat hallgatott: joghallgató 2.

²⁾ Jogtudományi tantárgyakat hallgatott: hittanhallgató 9, bölcsészethallgató 7.

³⁾ Orvostudományi tantárgyakat hallgatott: joghallgató 7, bölcsészethallgató 5.

⁴⁾ Bölcsészettudományi tantárgyakat hallgatott: hittanhallgató 27, joghallgató 542, orvos-
tanhallgató 286.

Szigorlatot és egyéb vizsgálatot tettek:

I. A hittudományi karban szigorlatot . . .	18
" " vizsgálatot . . .	469

II. A jog- és államtudományi karban:

Canonjogit	5
Jogtudományit	918
Államtudományit	123
Pótszigorlatot	287
Az I. alapvizsgálat száma volt	464
A II. alapvizsgálaté	433
Jogtudományi államvizsgálat	37
Államtudományi vizsgálat	49

III. Az orvosi karban:

Elővizsgálatra jelentkezett	585
Előszigorlatra	216
Első, második és harmadik orvosgyakorlati szigorlat volt	461
Gyógyszerészi szigorlat volt	201
Pótszigorlat és pótvizsgálat	644

IV. Bölcsészeti karban volt:

Bölcsészettudori szigorlat	40
Gyógyszerészeti "	168
Középtanodai tanárvizsgálat	147
Középtanodai tanári oklevelet nyert	24

Felavattattak a lefolyt tanévben:

Hittudorra	2
Canonjogtudorra	2
Jogtudományi tudorra	231
Államtudományi tudorra	45
Egyetemes orvostudorra	171
Bölcsészettudorra	36
Összesen	487

Ezen kívül kisebb fokozatot nyertek:

mint gyógyszerészmester	76
mint szülésznő	151

A tandíj elengedés ügyéről az alábbi táblázat ad részletezést:

Sorszám	Az egyes karok és félévek megjelölése		Egész mentességet nyert hallgatók száma	Az egész mentesek után elengedett tandíj összege	Fél tandíjmentes-séget nyert hallgatók száma	A félmentesek után elengedett tandíj összege	Az elengedett összes tandíj
1	Hittani karnál	I. félévben	.	.	.	.	30
	" "	II. "	1	30	.	.	
	" "	I. "	.	.	.	.	
	" "	II. "	.	.	.	.	
2	Jogi karnál	I. félévben	78	2340	.	.	5865
	" "	II. "	94	2820	.	.	
	" "	I. "	.	.	14	210	
	" "	II. "	.	.	33	495	
3	Orvosi karnál	I. félévben	34	1020	.	.	3600
	" "	II. "	26	780	.	.	
	" "	I. "	.	.	49	735	
	" "	II. "	.	.	71	1065	
4	Bölcsészeti karnál	I. félévben	61	1830	.	.	5595
	" "	II. "	63	1890	.	.	
	" "	I. "	.	.	73	1095	
	" "	II. "	.	.	52	780	
	Együtt . .		357	10710	292	4380	15090

Tandíj az 1890/1. tanév I. felében befolyt 92,620 frt

" " " " II. " " 87,045 "

Összesen 179,665 frt

Ezen tandíj után az állam javára eső 5°/_o 8,983 frt 25 krt tesz ki.

Végbizonyítványt nyert:

1. Hittanhallgató . . .	I. —	II. 18
2. Joghallgató . . .	I. 77	II. 207
3. Orvostanhallgató . .	I. 22	II. 127
4. Bölcsészethallgató . .	I. 6	II. 25
Összesen	I. 105	II. 377

Távozási bizonyítványt nyert:

1. Hittanhallgató . . .	I. —	II. —
2. Joghallgató . . .	I. 20	II. 10
3. Orvostanhallgató . .	I. 17	II. 15
4. Bölcsészethallgató . .	I. 8	II. 3
Összesen	I. 45	II. 28

A kiosztott ösztöndíjak összege:

1. A hittudományi karnál . .	2.000 frt — kr.
2. Jogi . . .	29.327 „ 87 „
3. Orvosi . . .	29.254 „ 12 „
4. Bölcsészeti . . .	14.042 „ 50 „
	74.624 frt 47 kr.

Ehhez járul még 42 gyakornok után 400 frtjával 16.800 frt, nemkülönben még a különböző egyetemi alapítványokból fedezett pályázati, szorgalmi díjak, valamint betegsegélyezések czímén kifizetett 4.900 frt, mihez képest az egyetemi hallgatók által élvezett segélyek a gyakornoki ösztöndíjakkal együtt 96.324 frt jelentékeny összegre rúgnak, ide nem számítva azon összegeket, miket a különböző egyetemi egyesületek segélyként osztottak ki saját egyesületi vagyonukból.

Az egyetemi egyesületeknek erre szolgáló alap-tőkéje következő számokat mutatja fel:

A tudomány és műegyetem olvasó körének tőkéje	1.800 frt.
A joghallgatókat segítő egyesületé	54.700 „
Az orvostanhallgatókat segítő egyesületé	31.000 „
A bölcsészethallgatókat „ „	5.300 „
A gyógyszerészhallgat. „ „	27.800 „
Összesen	120.600 frt.

A könyvtár állapota 1890/1. évben:

A könyvtár inventariuma: 229.825 kötet nyomtatvány, 61.596 darab apró nyomtatvány és 1.422 kötet kézirat. — A könyvtár használati forgalma: 1.394 kikölcsönző 4.381 művet vett ki.

A nagy olvasóterem számára 2.116 látogatási jegy adatott ki, ez igazolványokkal ellátott olvasók 33.154-szer fordultak meg az olvasóteremben és összesen 35.639 művet használtak, a helyben használt művek száma a 9. főszak közt következőleg oszlik meg:

Hittudományi	93
Jogtudományi	9.297
Államtudományi	1.790
Orvostudományi	8.370
Mathematikai és természettudományi	3.310
Philosophia-, aesthetika- és paedagogiai	1.046
Történelem és földrajz	4.394
Philologia- és literaturai	4.332
Vegyes	3.007

A látogatási jegyeket igénybe vevők száma foglalkozási ág szerint következőképen oszlik meg:

Jog- és államtudomány hallgató . . .	752
Orvostanhallgató	497
Bölcsészethallgató	208

Gyógyszerészethallgató	43
Híttanhallgató	10
Műegyetemi hallgató	125
Közép- és szakiskolai tanuló	61
Állatorvostanhallgató	14
Jog- és államtudományi szigorló	51
Orvostani szigorló	47
Bölcsészeti szigorló	2
Ügyvédjelölt és joggyakornok	118
Tanár- és tanítójelölt	15
Magánzó	15
Hivatalnok	77
Hirlapíró és író	13
Tanár és tanító	16
Ügyvéd	11
Orvos	13
Lelkész	1
Katonatiszt	1
Kereskedő	2
Mérnök	6
Művész	12
Műiparos	3

A folyóirati és tanári dolgozó termekben a használati forgalom itt nincsen feltüntetve.

Egyetemünk a lefolyt tanévben új int. épülettel nem gazdagodott. Még mindig sajnosan nélkülözzük a központi épület homlokzatát, a mely az aulát és egyéb hivatalos helyiségeket foglalandja magában, úgy, hogy egyetemi ünnepélyeinkkel még mindig vendégként kell elhelyezkednünk, mely készséges vendéglátásért a fővárosnak hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

Az egyetemnek a folyó évi személyi és dologi kiadásai tettek 712.727 frtot, melyhez az egyetemi alap jövedelme 219.657 frtal járult.

Továbbá a kórbonczani intézet helyreállításának költségeire 2.098 forint engedélyeztetett, ugyszintén halaszthatatlan javítási költségeire 2.100 forint.

A fogászati intézet kibővítésére 598 frt engedélyeztetett.

A klinikai park évi fentartására 300 frt fordított.

A bonczani intézetben szükségelt javításokra 1.936 frt.

A történelmi seminarium részére 400 frt.

Az üvegtechnikai tanműhely céljaira 500 frt adományoztatott.

A II. vegytani intézet folytatólagos felszerelésére 3.000 frt utalványoztatott.

A gőzfűző és mosókonyha csatornáinak javítására 526 frt 50 kr.

A törv. orvostani intézet parkjára 150 frt.

A II. szül. klinika évi átalánya 1.200 frtra emeltetett.

Az ebdüh elleni gyógmód kísérleteire 4.000 frt engedélyeztetett.

Az intézetek további felszerelésére, az ásványtanira 1.900, a vegytanira 6.000, az anthropologiaira 3.600 és a palaeontologiaira 500 frt adományoztatott.

Az I. vegytani intézet épületének sürgős tatarozására 2.853 frt utalványoztatott.

A stáció-utczai 37. sz., az egyetem tulajdonát képező ház javítására 1.810 frt.

és a törvényszéki orvostani intézet folytatólagos felszerelésére 5.000 frt engedélyeztetett.

A büntetőjogi seminarium könyvtára számára 200 frt adományoztatott.

Az ásványviz elemző intézet részére évi 1.000 frt átalány engedélyeztetett.

NOSÉDA GYULA az egyetemi templom karmesterének minden zenés mise után járó 30 frt 15 frttal emeltetett.

A II-ik vegytani intézet mellé eg. új laborauszolga állomás rendszeresített.

Külföldre szóló segélyek ezek voltak:

dr. FODOR JÓZSEF ny. r. tanár a londoni közegészségügyi congressusra küldetvén ki, útiköltségül 350 frtot nyert;

dr. UDRÁNSZKY LÁSZLÓ-nak külföldre szóló tanulmányútjára 300 frt adományoztatott;

dr. RICHTER ALADÁR külföldre szóló ösztöndíj 1000 frtot nyert;

dr. JANKÓ JÁNOS részére külföldre szóló ösztöndíj 1000 frt engedélyeztetett;

a BENE-féle kari utazási ösztöndíj, 840 forint, dr. TÖRÖK LAJOS-nak adományoztatott;

dr. KLUPATHY JENŐ m. tanár a frankfurti villamos tanulmányozása céljából 200 frt segélyben részesült.

Jutalmak és segélyek kiadattak:

Dr. LENGYEL BÉLA ny. r. tanár az ásványviz elemzőintézet vezetéseért 1000 frt;

dr. BALLAGI ALADÁR a művelődés történetének előadásaért 400 frt tiszteletdíjban részesült;

dr. MARCZALI HENRIK m. tanárnak a középkori történelmi tanszék helyettesítéseért tiszteletdíj 800 frt utalványoztatott;

dr. WENZEL GUSZTÁV ny. rendes tanár a bányajognak helyettesként előadásaért 500 frt;

dr. FODOR JÓZSEF ny. rendes tanár mint a jogi karban a közegészségtannak előadója 300 frt tiszteletdíjban részesültek;

Dr. KERÉKGYÁRTÓ ÁRPÁD a művelődés történetének a múltban előadásaért 400 frt jutalmat nyert.

Dr. ÁRKÖVY JÓZSEF a fogászat előadásaért 1000 frt tiszteletdíjt nyert.

VARGAI LIPTÁK ISTVÁN a gyorsírászat m. tanítója 200 frt segélyben részesült.

Dr. FAYER LÁSZLÓ czimz. rendk. tanár a lefolyt tanévi munkásságául 1500 frt jutalmat nyert.

Néhai JENDRÁSSIK JENŐ tanár özvegye boldogult férjét megilletendett tandíj kárpótlékból 468 frtot nyert.

EGAN JAMES angol nyelvtanító 150 frt segélyben részesült.

Vörös Ákos quaesturai ellenőr 250, Fácsonyi Gyula 100 és Kustár Sándor díjnok szintén 100 frt segélyben részesültek.

JANKOVICH ANTAL könyvtártiszt részére segélyül első ízben 200 frt, utóbb 100 frt adományoztatott;

Egervári Ödön könyvtári díjnok 100 frtot, Nagy Pál és Majoros Imre szolgák, előbbi 50, utóbbi 40 frtnyi segélyt nyertek.

Matulányi Béla 60, Weber Róbert gépész 40 frt, Jarolin, Szilágyi, Tahin, Szabadszállási, Bali, Kardos,

Néhai PÁDLY LAJOS volt könyvtártiszt leánya 60 frt segélyt nyert.

Nagy, Rima és Klekner szolgák egyenkint 30 frt segélyt nyertek.

Vavrek Gusztáv 70, Süveg Ferencz 50, Steiner Antal, Szabó János, Kovács János, Pányoki József, Parázsó Ferencz és Bende János szolgák egyenkint 40 frt segélyben részesültek.

Hammerschmidt András volt egyetemi kapus 100 frt segélyt nyert.

Leitner Ferencz jogkari irnok 200 forint, Gál Mátyás és Szabó Zsigmond szolgák egyenkint 25 frt jutalomdíjat nyertek.

A rendelkezési alapból:

Mandák Dezső quaestor . . . 300 frt

Kőrös Ákos quaesturai ellenőr . 250 „

Kustár Sándor quaesturai díjnok 118 „

jutalomdíjban;

az olvasókör 100 frt

a joghallgatók segítő-egylete . 150 „

az orvostanhallg. „ . 150 „

a bölcsészettanhallg. „ . 170 „

a gyógyszerésztanh. „ . 104 „

segélyben részesültek.

Magántanárok részére törvényhozásilag megállapított összegből:

Dr. PURJESZ ZSIGMOND, Dr. KÖVESLIGETHY RADÓ, Dr. MÉMETHY GÉZA, Dr. PETZ GEDEON, Dr. PIKLER GYULA, Dr. KMETTY KÁROLY, Dr. SCHMID SÁNDOR egyenkint 300 frt, Dr. MORAVCSIK EMIL 500, Dr. CSARADA JÁNOS 400, Dr. BOKOR JÓZSEF 200 frt jutalomban részesültek.

Dr. KOCSIS JÁNOS tanársegéd 50 frt;

Szabó Zsigmond szolga 40 frt, Ferenczi József, Rácz János, Kasprák János és Tertusek József szolgák egyenkint 30 forint segélyben részesültek.

Tóth Pál könyvtári szolga 40 frtnyi segélyt nyert.

Elvi és intézményi ügyekben a következők voltak a tanév folyamán nevezetesebbek:

Az új tandíj-szabályzat értelmében a karok jelentései alapján, az egyetemi tanács felterjesztést intézett a nagymélt. minister úrhoz, hogy jövőben mely tanszékek képviselői részesüljenek 800, illetőleg 1600 frt tandíjjutalékban.

A folyó tanévben lett életbe léptetve azon Ő Felsége által jóváhagyott ministeri szabályzat, mely az óránkénti leckeépénzt eltörölve, ennek helyébe féléves tandíjt léptet, és a tanárok tandíjkárpótlását állapítja meg.

Hosszabb tárgyalásokat folytatott az egyetemi tanács, az egyetem dologi szükségleteinek szigorúbb megállapítása ügyében s ide vágó megállapodásairól a nm. minister urhoz felterjesztést intézett;

nemkülönben a karok meghallgatásával a nm. minister úr által tervezett kötelező colloquiumok, repetitori intézmények sat. ügyében.

A karok véleményeinek meghallgatása után az egyetemi tanács felterjesztést intézett, továbbá a nm. minister urhoz a magántanári intézménynek módosítása iránt;

ugyszintén a változott viszonyoknak megfelelőleg a tanulm. és fegy. rendszabályzata is átdolgoztatván új alakú index szerkesztetett, felsőbb megerősítés alá terjesztetett és életbe léptetett.

A fogászati tanfolyamnak kiegészítése tárgyában a tanács felterjesztést intézett a nm. minister urhoz;

nemkülönben az iránt is, hogy a földrajzi seminarium a történelmitől elkülöníttessék.

Az alapítványok annyiban szaporodtak, hogy:

Néhai PALLÓ SÁNDOR egyetemi ösztöndíjúl szolgáló alapítványt tett. — Továbbá dr. SCHULEK VILMOS, e. i. Rector Magnificus, egy létesítendő egyetemi hallgatók kórházi egylete számára 2000 frtot adott át, mely a mondott czél kezdeményező alapjául szolgálalend.

Ezt követőleg a nm. minister úr a rendelkezésre fentartott tandíjból a keletkezőben levő egyetemi betegsegélyző-egylet alaptőkéje javára 200 frtot csatolni rendelt.

Külső képviselése, az egyetemnek többször vált szükségessé:

Szerencsénk volt a lefolyt tanévben Ő cs. és ap. kir. Felségét is egyetemünk falai között hódolattal üdvözölhetni; u. i. kegyes volt Ő Felsége, a modern igényeknek megfelelő és kitűnően berendezett új törvényszéki orvostani intézetünket meglátogatni; ez alkalommal Ő Felségét az egyetem hatósága fogadta és intézeti igazgató kalauzolása mellett az intézetet részletesen megtekinteni és lf. megelégedését kijelenteni kegyeskedett.

A bibornok herczeg-primás elhalálózása alkalomból a tanács az egyetem nevében részvét iratot intézett a főkáptalanhoz. Hogy a már indulni készülő küldöttség tényleg el nem ment, a mostoha időjárásan mult.

Részt vett az egyetemi tanács a lefolyt tanévben is mindazon udvari, egyházi, katonai és polgári ünnepélyekben, melyek az egyetem székhelyén a mondott idő alatt előfordultak.

A II. nemzetközi ornithologiai congressuson egyetemünket a Rector képviselte.

A lausannei egyetem megnyitó ünnepélyén egyetemünk képviselésére dr. TÖRÖK AURÉL küldetett ki.

Dr. FODOR JÓZSEF ny. r. tanár és orvoskari e. i. dekan, a Londonban ülésezett VII. nemzetközi közegész. és demographiai congressusra a nagymélt. minister által kiküldetett és a cambridge-i egyetem által honoris causa doctorrá avattatott.

A párisi Pasteur-egylet felhívására, egyetemünk orvosi kara ott időző magyar ifjak gyámolítására 500 frt adományt járult.

Ezzel számot adtam az 189°/1. tanév főbb mozzanatairól. Felsoroltam, a mit számokban és kifejezésekben előadni lehet.

Nem szólhatok azon lelki tevékenységről, mely az egyesekben végbemegy, de a mely az évek folyamán az ország inteligentiájának színvonalában nyilvánulni fog. Szellemi intézmények és ezek között főképen az egyetem a nemzet jövőjén munkálnak. Tehát csak a jövő tüntetendi fel, hogy a lefolyt tanévben a szellemek mit termeltek.

Hogy mindenek részéről a legjobb akarat meg volt, ki sem vonhatja kétségbe.

Első sorban a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat és buzgó tanácsosait illeti meg a köszönet fő része.

Az egyetemi tanács nagytekintetű tagjainak pedig legyen szabad e helyen legmélyebb köszönetet kifejezni a miért minden alkalommal és minden körülmények közt hű szándékaimban megbíztak és szívesen támogattak.

Az egyetemi hivatalok vezetői páratlan odaadással nemcsak alakilag, hanem a feladat öntudatos felfogásával végezték teendőiket úgy, hogy azok közé számíthatók, a kikről kevesen beszélnek, anyagiakban gyengén ellátottak és mégis az ügymenet áldásos szellemei. Általában, az összes hivatalnokok kifogástalanul végezték feladatukat.

Az egyetemi hallgatóság buzgalommal élt hivatásának, a szabályokat megtartotta és nekem személyes viszonyom hozzá szívélyességben mind növekedő volt.

Igy befejeztem rektori teendőimet, — lekapcsolom a jelvényt, melyet annak öntudatával viseltem, hogy az magasztos kötelességeket ró föl.

Szabadon gondolkozni mindig lehetett. De a gondolat kimondása nem volt mindenkoron könnyű és veszélytelen.

Ezen jelvény az önálló gondolat szabad kimondását kötelességgé teszi és a tudomány függetlenségét jelképezi.

Leoldom és vele önt, tisztelt rektori utódom, kit az egyetem egyhangúlag választott, feldíszítem azon kívánnattal, hogy kormányzása sikeres és áldásos legyen.

BESZÉD

MELYLYEL

BÁRÓ EÖTVÖS LORÁND

SZ. MM. ÉS BÖLCSESZETTUDOR, A MAGYAR FŐRENDIHÁZ TAGJA, A MAGY. TUD. AKADEMIA ELNÖKE, A FELSŐBB TERMÉSZETTAN NYILV. RENDES TANÁRA, AZ ORSZ. KÖZOKTATÁSÜGYI TANÁCS, A KÖZÉP-TANODAI TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTS. TAGJA, A TERMÉSZETTANI INTÉZET IGAZGATÓJA, A KIR. MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT ALELNÖKE STB.

A BUDAPESTI KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

RECTORI SZÉKÉT

1891. SZEPTEMBER 15-én ÜNNEPÉLYESEN ELFOGLALTA.

Tisztelt közgyűlés!

Ebben a perczben, melyben én a rektori méltóság százados jelvényeit átveszem s egyszersmind mindazon kötelességek pontos és hű teljesítésére vállalkozom, melyekre viselésük kötelez, a hála érzete vesz erőt rajtam nemcsak a kitüntetésért, hanem talán még nagyobb mértékben mindazokért a jótéteményekért, melyekkel ez egyetemnek tartozom. Az ő csarnokaiban hallottam először a tudomány ígését, ő fogadott tárt karokkal akkor, mikor a tudomány hirdetőinek sorába kívántam állani, ő adta kezembe az eszközt, melylyel a tudomány mezejét művelni tudjam, ő tüzte ki nekem kötelességemet, melynek teljesítéséből merítettem legtisztább örömeimet. Első szavam azért a hála kifejezése legyen.

Köszönetet mondok egykori tanárainknak, kik bennem a vágyat ébresztették, hogy hozzájuk hasonló legyek, köszönetet mondok tanártársaimnak, kik baráti bizalommal és szeretettel minden lépésemet támogatták és köszönetet mondok kedves tanítványaimnak, kiknek évről-évre megújuló sora nekem a hasznosan együtt töltött órák kedves emlékeinek hosszú sorát jelenti. Talán kérdés az, ha mondom, hogy nincs közöttünk egy is, a ki egyetemünknek nálam többet köszönhetne, de még ha az is volna, engedjék meg azt nekem, mert hiszen nem baj

az, ha egy jó anyának bármely gyermeke az anya kedvencének tartja magát. Igérem, hogy e jó anyának, a mi alma materünknek, mint törekedtem lenni eddig, ezentul is hű fia leszek.

Tudom, hogy nehéz feladat vár reám. Kitűnő elődöm fényesen lángolva adja kezembe a tudomány szövénekét, s most rajtam a sor örködni, hogy tüze ki ne fogyjon; finom tapintatú kezeiből példás rendben veszem át a százfelé ágazó teendők szálaits nekem vigyázni kell, hogy azok össze ne bonyolódjanak.

Mikor erre a feladatra, nehézsége daczára mégis vállalkozom, bátorságot az a tudat ad nekem, hogy az egyetem tanácsa, nekem igazán jóakaró tanácsadóm, tisztelt elődöm pedig példájával mesterem lesz.

De miért is nem vezetheti ő tovább az egyetem ügyeit? Miért is ellenzik szabályaink oly ridegen azt, hogy a rektori széket egy évnél tovább is elfoglalhassa az olyan férfi, ki mint elődöm a nagy kérdésekben fenkölt gondolkozásával, a kicsinyekben sohasem lankadó buzgalmával mindannyiunk bizalmát és szeretetét megtudta nyerni? Mások is felvetették már e kérdést.

A ki a bürokratizmus álláspontjából ítéli meg a dolgot avult furesaságnak tartja talán azt a régi intézményt, hogy az évről-évre változó rektor akkor hagyja el állását, mikor az ügykezelés minden csinjával-binjával már megismerkedett. A kit azonban jobban áthatott, az a tudományért rajongó szellem, mely az egyetemet és ezt az avultnak látszó intézményét is életbeléptette, az meg fog győződni annak üdvössége felől, mert az évek hosszú során át nem vállalkozhatnék e kitűntető állás elfoglalására az, a ki a tudomány

igaz munkása és igaz hirdetője akar maradni. Sokkal fontosabb pedig, hogy a rektor az egyetem *tudományos* szellemének őre maradjon, minthogy az ügykezelés aprólékosságaiban kiváló hivatalnokká váljék.

De hát igazán a tudomány művelése, a tudomány hirdetése képezik még ma is annak az egyetemnek feladatát, melyet az állam különösen avégből vett védszárnyai alá, hogy az ő szolgálatára és a közélet gyakorlati foglalkozására alkalmas egyéneket neveljen?

Engedjék meg, hogy röviden hozzászóljak e kérdéshez.

A tudomány hatalmát elismeri ma minden művelt ember, igazságait törvényekül, tanácsait parancs gyanánt fogadja az egyes, úgymint maga az állam. Nem volt ez mindig így. Csak századokon át folytatott kitartó munka árán, majd támogatva az állam és az egyház hatalma által, majd küzdve e hatalmak ellen vált ez a nézet az emberiség általános meggyőződésévé. A ki elmondaná azt, hogyan történt ez, az egyetemek történetét mondaná el, mert ez új hatalomnak elismerése az egyetemek keletkezésében nyert először külső látható formát, s a tudomány, ha nem is kizárólag az egyetemek gondozása mellett nőtt fel és erősbödött, bizonyára általuk terjedt el az egész világon.

A történelem, mikor a multa veti fényét, a jelent is megvilágítja s valóban nem hiszem, hogy az egyetem lényegét és feladatát jobban előtűntethetné, bármily éles elméjű okoskodás, mint az egyetem keletkezésének s vele együtt a tudomány hatalmi állásfoglalásának története. Azért, ha nem is lehet az én feladatom e történet megírása s annak elbeszélése nem is férne

e rövid beszédem keretébe, engedjék meg nekem legalább azt, hogy eredményeire hivatkozzam.

Az első egyetemek s velük az egyetem intézménye általában sokkal természetszerűbben keletkeztek, mint a hogyan ma szoktuk ilyenmű intézményeinket életbe léptetni. Ha ma új fajta iskolát alapítanánk, először is szabályait állapítanók meg s azután keresnők hozzá a mestereket és a mesterekhez a tanulókat. Az egyetem keletkezésénél másként volt a dolog, előbb volt a mester és a tanuló s csak azután következett a szabály. Ez intézmény életbeléptetése ezért nem egy ember és nem is egy nemzet vagy egy állam érdeme, alapítói a mennyiben alapítókról szólhatunk, azok a tudnivágyó tanulók, kik egyes híres mesterek köré gyülekezvén, tanuló-testületeket alakítottak.

A XII-ik és XIII-ik században az ily a tanulóknak száma némely városokban, például Bolognában, Párisban már ezerekre nőtt s akkor szükségessé vált e sokaság viszonyainak rendezése különösen azért, mert a tanulók, tanárok és városok anyagi érdekei is szóban forogtak. Ezt a rendet az egyház és az állam egymással versenyezve, az egyes városok tanító testületeinek adott kiváltságok által állapította meg s e kiváltságok védelme alatt tömörültek azután az egyes mesterek iskolái szilárd egészszé, universitássá.

Az a tudományos áramlat, mely ezt a pezsdülő, életerőről tanuskodó mozgalmat megindította, a később annyira ócsárolt skolastika volt. Itéljünk felőle bármikép, mindenesetre figyelmet érdemlő jelenség az, hogy a tudomány épen akkor foglalta

el a társadalomban az őt megillető állást és akkor alapította iskoláját, mikor leginkább szeretett oly dolgokkal foglalkozni, melyek egészen a gyakorlat terén kívül feküdtek. A tanulók nem is annyira egyes későbbi foglalkozásukra nézve fontos tudományszakok tanulása végett, hanem inkább encyclopaedikus ismeretek szerzése czéljából tódultak az első egyetemekre. Hogy egy tanuló mind a négy fakultást végig hallgatta, akkoriban nem volt ritka esemény.

Lehet, hogy az önzetlen tudományszeretet abban az időben nagyobb volt, lehet, hogy az általánosabb vallásos érzület az eszményekért való lelkesedést jobban szította, mint napjainkban; mégis az a körülmény, hogy az első egyetemek némelyikén a hallgatóság száma oly magasra emelkedett, (Bolognában tizezeren felül) minőt ma sehol sem ér el, kétségtelenül tanuskodik arról is, hogy ennek a skolasztikus tudománynak elsajátítása a szellemi élvezeten kívül, még egyéb előnyökkel is kecsegtetett. S valóban a tudományszerető pápák a hírneves magisterek közül nem egyet emeltek a püspöki székbe s ruháztak fel a biborpalástit, a császárok és egyéb világi fejedelmek pedig fontos teendőket, hivatalokat bíztak reájuk. Ehhez járult még az a köztisztelet, melyben az egyetem graduáltjai általában állottak, s mely minden életpályát megnyitott előttük.

A kezdetnek e korszakában világosan tűnik még elénk az az egyszerű viszony, melyben az egyetem a társadalom s az élet egyéb tényezőihez állott. Az egyetem tanított mindent, a mit ő maga tudásra méltónak talált, a társadalom pedig hasznát vette

a tanult embereknek — ha nem is épen minden tudományuknak.

Ez a viszony, melynek sértetlen fentartása az egyetemnek legbecsesebb kincsét tanításának szabadságát biztosítja változatlanul a régi maradt napjainkig.

Pedig sok megváltozott azóta úgy a tudományban, mint az életben. A tudomány határt nem ismerő terjeszkedése azt eredményezte, hogy az encyclopaedikus tanulmányok helyébe szaktanulmányok léptek, s ugyanakkor az élet igényeinek fokozódása miatt a gyakorlati foglalkozások is szakszerűebbekké váltak. Ma épen oly kevésbé becsljük az olyan ember tudományát, a ki mindent egyformán jól tud, mint a mily kevésbé bízunk annak munkájában, a ki válogatás nélkül mindenféle dologra vállalkozik.

Az egyetem szaktudósokat nevel, az élet szakembereket foglalkoztat, s mert az, a ki egy tudományt művel, abban tudósabbá válhatik, és az, a ki egyféle munkát végez, abban ügyesebb lesz, azért jelen korunk e szakszerűsége minden téren javunkra vált. De, mert immár a gyakorlat embere többet használhat fel azokból az ismeretekből, melyeket neki az egyetem szakszerű tanítása nyújt, azért még nem lett s reményelem, nem is lesz soha az egyetemből gyakorlati szakiskola, megmaradt az s maradjon is mindig a régi, a tudomány iskolája; viszonya az élethez sem változott meg, csak szorosabb lett — szoros, de nem megszorító.

És mégis ma, a mikor már a társadalom minden rétege élvezi a gyümölcsöket, melyeket az egyetemek tudományos életének melege érlelt, rejtett

és nyílt támadásokban találkozunk avval a nézettel, hogy az egyetem, melynek hallgatóiból papok, ügyvédek, orvosok lesznek, nem is egyéb mint pap, ügyvéd, orvosképező iskola, mely régi hagyományainak foszlányaival a jelenkor igényeinek eleget tenni nem tud. E nézet hirdetőinek felületes véleménye szerint a tudománynak az egyetemen mint valami drága ereklyének ma már csak a szentélyben van helye, melyet elég megnyitni néhány választottnak, de szükségtelen feltárni a sokaság előtt, mely a külső csarnokokban is megtalálhatja, azt a minek leg hamarább hasznát veheti. Sajnos, hogy nálunk az ilyen nézetek könnyebben találnak hívőkre, mint nyugoti sőt némely keleti szomszédainknál. Sajnos, de érthető, ha meggondoljuk, hogy a tudomány hazánkban mint idegen hatalom foglalt tért, s közöttünk sokan nagyon tartanak az idegentől.

Épen ezért kötelessége a mi egyetemünknek, hogy az ilyen felületes itéletek ellenében állást foglaljon, a hol és a mikor csak teheti.

Tudjuk mi azt jól, hogy nekünk kötelességünk hallgatóink tudományos szakképzettségét kifejleszteni úgy, hogy később gyakorlati életpályájuk folyamán abban hiányt ne szenvedjenek, de maga a begyakorlás ezekbe a foglalkozásokba nem tartozott soha és nem tartozik ma sem a mi teendőink közé. Az egyetem hibája lehet azért, ha a tudományos képzettség általános színvonala nem üti meg a kellő mértéket, de nem róható fel az ő mulasztásául az, hogy kezdő hivatalnokaink, ügyvédek, orvosaink némelyek véleménye szerint nem eléggé gyakorlatiak.

Az élet gyakorlatában ügyességre nem tanít-

hat semmiféle iskola, annak iskolája csak maga az élet.

Az egyetem mint tudományos iskola ellen intézett támadásoknak van még egy más formája, sokan általánosságban elismerik ugyan tudományos tanításának szükségességét, de sokalják az időt, melyet a fiatalság reá fordít.

Arra hivatkoznak, hogy a XIX-ik század életereje hevesebben lüktet, mint a középkoré, hogy ma nemcsak testünk, hanem szellemünk is gyorsabban mozog bármely irányban s a kor követelménye gyanánt hirdetik azt a tételüket, hogy erre az életre, mely oly gyorsan és nyomatékosan leczkértet, gyorsabban is kell elkészülnünk. Hiú ábránd, mert mennél nehezebb az élet s mennél inkább veszi igénybe különösen a szellemi erőt, annál szükségesebb, hogy azt minden szellemi munká teljes épségében és kifejlődésében hozza magával akkor, mikor az élet küzdterére lép.

Idő kell erre, mesterségesen hajtva nem lehet a szellemet nagyra növelni. Szép dolog volna, elhiszem, ha például megvalósulhatna az, a mit Raimundus Lullus „*Ars Magna*“-ja ígér.

„Mivel az ember élete rövid“, így szól ő, „a jogtudomány pedig terjedelmes, azért arra szolgál ez a mesterség (az *ars magna*), hogy a jogtudományt mindenki egy rövidke könyvecskéből megtudja tanulni.“

Komolyan vállalkozik azután arra, hogy a közepes tanulót e mesterségével három hónap alatt, a jobbat két hónap alatt, a kitűnőt pedig négy hét alatt jogtudorral nevelje.

Ilyen rövidke könyvecske van ma is elég, a gyorsan tanulás mesterségét ma is sokan gyakorolják, s némelyek meg is tanulják ilyen módon a vizsgára szükséges leczkét, de azért szellemük erejét ez épen nem szellemes foglalkozás mellett gyermekes tehetetlenségében szunnyadni hagyják.

A komolyan törekvő ifjú e mesterségek mellőzésével a tudományos tanulás hosszabb, de biztos útját választja, és mert azt neki az egyetem nyitja meg, azért szükség lesz a tudomány ez iskolájára mindaddig, a míg a világon lesz oly nemzet, mely a szellemi hatalomért való küzdelmében ilyen komoly ifjak lelkesedésére számíthat.

Beszédem eddigi folyamában annyiszor emlegettem már a tudományos iskolát, a tudományos tanítást, hogy szükségesnek látom arról is szólni, mit értek én e kifejezések alatt. Röviden megmondhatom.

Tudományos az iskola, tudományos a tanítás ott, de csakis ott, a hol tudósok tanítanak. Hozzá tehetem, hogy tudósnak nem a sokat tudót, hanem a tudomány kutatóját nevezem.

A tudósok tanítása annyiféle, a hány a tudomány és a hány maga a tudós, az egyik a részletekbe mélyed, a másik inkább általános tételekkel foglalkozik, az egyik szaval, a másik diktál, az egyik kísérletez, a másik dedukál, egy mintára szabni valamennyit lehetetlen és nem is szabad, mert értéket e tanításnak épen annak *egyéni jellege* ad.

A tudós, ki a tudomány igazságát hallgatói előtt mindig újra meg újra felfedezni látszik s az egyes tételeket a maga módja szerint egy épület-

ben összehordja, annál biztosabban fogja hallgatóinak érdeklődését felébreszteni, mennél inkább sajátja az a gondolat-menet, a melyet követ. Igaz, hogy az ilyen előadások nem terjedhetnek ki egyaránt minden részletre, s ezért nem adhatnak annyit, mint a mennyit például egy nagy kézikönyv vagy encyclopaedia elolvasása vagy felolvasása adna, de lehetővé teszik azt, a mi ennél sokkal fontosabb és a mire a könyv holt betűje nem képes, hogy t. i. már a kezdő is bepillantasson a tudomány lényegébe s ne csak annak eredményeit csodálja meg, hanem kutatásának módszerével is megismerkedjék.

Többet lát egy ország természeti szépségeiből, az az utas, ki tapasztalt vezető kíséretében tervszerűen megválasztott *ösvényeken* bejárja annak néhány legérdekesebb vidékét, mint az, aki végig nyargal minden szélesre taposott *országútján*.

A gondolkozásban önállóságot csak az olyan tanárnak tanítása adhat, a ki maga önállóan gondolkodik, pedig ez az önállóság az, a mi a legszükségesebb úgy a tudósnak, mint a gyakorlat embe-rének. A mint nincsen e földön két egyforma falevél, úgy nincsen két egyforma beteg, vagy két egyforma peres ügy s azért az orvostól, az ügyvédtől többet kell kívánnunk, mint azt, hogy mások tudománya által alkotott mintákat alkalmazzon, szükséges, hogy a magáéból is tudjon hozzá valamit adni.

Talán már is kelleténél tovább beszéltem e tárgyról, talán felesleges dolgot műveltem, mikor az egyetem színe előtt egy olyan eszmét fejtegettem, melyet annak minden lelkes munkása amúgy is

nemcsak agyában, de szívében is hord. De nem tennénk eleget ez eszméért, ha azt mint saját kincsünket rejtegetnők, oda kell inkább hatnunk, hogy az nemzetünk közvéleményévé váljék, hiszen annak megvalósítása is nem néhányunknak, de mindnyájunknak feladata. Hangomnak talán erőt ad az állás, melyet ma elfoglalok s szavam nem lesz hiábavaló, ha ügyünknek bár csak néhány új hívet szerez.

Azokból, miket előbb elmondottam, azt a következtetést kell levonnunk, hogy az egyetem tudományos tanításának színvonalát egyedül tanárainak egyénisége állapítja meg. Az egyetemi kérdés ezért mindenek előtt személyi kérdés, mely mellett a szervezetére, szabályaira vonatkozó kérdések csak másodrendű érdekűek. A külföldön a kérdésnek ez a személyes oldala tényleg előtérben áll, az egyes egyetemek jó vagy rossz híre, hallgatói számának gyarapodása vagy fogyása egyes tanárok személyéhez van kötve.

Nálunk még nem szokás a tanár személyes értékének oly nagy fontosságot tulajdonítani, a minőt az megérdemel. Megelégszünk mi rendesen azzal, ha a rendszeresített tanszékeket betöltjük, néha talán még új tanszékeket is rendszeresítünk, de nem teszünk semmit az olyan tudósunkért, a ki akkor lép ki a pályára, mikor a keret már be van töltve, vagy a ki olyan szakot művel, mely a kevésbbé fontosak hírében áll. Ez nem elég. Ha komolyan azt akarjuk, hogy a magyar egyetem is a tudomány iskolája legyen, akkor többet kell tennünk a magyar tudósokért.

A tudománynak épen úgy életfeltétele a fény-

zés, mint a művészetnek, az egyikben mint a másikban csak az ér igazán valamit a mi a soron felül áll. Szükségletét nem lehet és nem szabad a takarékos államháztartásnak rendes mértéke szerint kiszabni.

A tudomány művelése és tanítása, nem mondom hogy érdekesebb, de egészen másnemű foglalkozás, mint az u. n. hivatalos ügyek szabályszerű elintézése. Ki lehet azt talán pontosan számítani, hogy valamely hivatalnak bizonyos acta-halmaz feldolgozására hány hivatalnokot, hány órán át kell foglalkoztatnia, de megoldhatatlan feladatnak tartom azt meghatározni, egy nemzetnek hány tudósra és tudósainak hány órai munkájára van szüksége arra, hogy a tudomány áldásait magáévá tegye.

Annyi bizonyos, hogy addig, míg egy-egy tudományszaknak művelői széles e hazában csak három vagy négy olyan állásra számíthatnak, mely nekik az anyagi és tudományos megélhetést némileg biztosítja, addig nem pezsegethet hazánkban a tudományos élet, addig a tudomány valóban idegen hatalom fog maradni közöttünk. Várhatjuk-e addig, hogy kiváló tehetségű ifjaink, pedig ilyenekben, mint tanári működésem tapasztalata alapján mondhatom nincs hiány, aggodalom nélkül lépjenek a tanári pályára, melyen a boldoguláshoz oly kevés a remény, mint a sorsjátékban, melyben nagyon ritka a nyerőszám.

Nincs mit soká gondolkodni e nagy baj orvoslásának módján. Növelni, talán meg kell kétszerezni egyetemünket a tanári állások számát.

Nem új tanszékek rendszeresítését értem én ez alatt ne is mindig csak rendszeresített tanszékek-

hez keressük a tudóst, hanem inkább az érdekes a tudós kedvéért állítsuk fel a tanszéket. Ha Magyarországnak például tiz kiváló romanistája, vagy tiz kiváló physikusa van, vagy lesz, s ez bizony nem sok, akkor gondoskodnunk kell, hogy ez a tiz romanista vagy tiz physikus ne csak megélhessen, de olyan körülmények között élhessen, melyek zavartalan tudományos foglalkozását és tanítását lehetővé teszik.

A tudós hazája széles e világ, szoktuk mondani, de ne feledjük soha, hogy Magyarország is ehhez a világhoz tartozik. Ne álmítsuk magunkat azzal, hogy mert immár van két egyetemünk, van műegyetemünk, van akadémiánk, azért már eleget tettünk a tudomány meghonosítására. Ha azt akarjuk, hogy a tudomány itt ne csak tartózkodási helyet, hanem igazi otthont találjon, melyben ereje szabadon fejlődve és erősödve a nemzet erejével szétválaszthatatlanul összeforrjon, ekkor még nagy, az eddigieket még felülmúló áldozatokat kell hoznunk.

Messze földről, a Kárpátok tulsó oldaláról, az Oczeán távol partjairól sokszor mesészerű hírek jutnak el hozzánk. Nagy urak, kik életük legjobb óráit a tudománnyal való foglalkozásuknak köszönhatték, iparosok, kik gazdagságuk forrását a tudomány alkalmazásában találták, milliómokra rúgó adományaikkal mintegy varázsütéssel teremtenek új egyetemeiket vagy öntenek új életet a régiekbe.

Nálunk az ilyen szép tetteknek eddig kisebb volt a mértéke, de megmutattuk azért mi is, hogy tudunk nagyot tenni, csak hogy a mi erőnk nem

egyesek millióiban, hanem milliók hazaszeretetében rejlik.

A mit nem bir megtenni az egyes ember, azt kormányával élén megteheti az egész nemzet. A magyar nemzetnek nem szokása gúnynyal visszatartatni az olyan fiát, ki tőle sokat kér, kívánságát talán kissé soká fontolgatja meg, de ha lassabban is, bizonyosan teljesíti azt, mikor jogosultságáról meggyőződött. Vajha ez volna sorsa az én kívánságomnak is.

És most, miután az egyetemi tanításról szóltam, legyen szabad néhány szóban az egyetemi nevelés ügyével is foglalkoznom. Igenis az egyetemnek nemcsak tanítani, hanem nevelni is kell. A nemzet fiainak javát bizza reánk, mint ifjakat küldi őket ide, s méltán várja azt, hogy a körünkben töltött évek után mint férfiak térjenek vissza otthonukba. De más dolog az gyermeket és más az, férfit nevelni; az elsőre fontos lehet a tanító intő és dorgáló szava, az utóbbira csak a példa és pedig leginkább a társak buzdító példája van hatással. Ezért az egyetemi nevelés első sorban magának az egyetemi ifjuságnak feladata.

Az egyetemnek s különösen az egyetemi ifjuságnak ez a nevelői szerepe hajdan külső, mai felfogásunk szerint durva formákban is nyilvánult. Az egyetemre jövő tanuló a „beanus“ talán „bec jaune“ csak a depositio szertartásának végig szenvedése után vétetett fel az egyetemi polgárok sorába. E szertartás részletei megérdemlik, hogy velük néhány perczig foglalkozzunk, mert furcsaságuk daczára, jól érthetően jellemzik azt a felfogást, mely az egyetem nevelői feladatára nézve uralkodó volt. A svéd Fricksel érde-

kesen ír egy ilyen depositioról, melynek 1716-ban Upsalában volt tanuja.

„A szertartás előjárója, a depositor,“ így beszéli el ő a dolgot, „először is elrendelte, hogy a fiatal emberek, kik a tanulók sorába felvétetni kívántak, mindenféle szövet-darabokból tarkán összefoltozott ruhákat öltsenek fel. Arcukat bekormozták, kalapjukra hosszú füleket és szarvakat erősítettek, szájuk szélébe két oldalon disznó-agyarakat illesztették, melyeket mint valami kis pipákat összeszorított ajkaikkal kellett tartaniok, vállukra pedig hosszú fekete köpenyt akasztottak. Miután így undokabban és furcsábban voltak felöltözve, mint azok, kiket az inquisitio a máglyára küldött, a depositor mint valami ökör vagy számarcsordát bottal kergette őket maga előtt a terembe, hol a kíváncsi nézők vára koztak. Itt azután körbe kellett állaniok s a depositor a középen szóval és taglejtéssel gunyolta őket furcsa kinézésükért s végre beszédet intézett hozzájuk, melyben a tréfát komoly szó váltotta fel.“

„Beszélt a fiatalság bűneiről és hibáiról s bizonyította, mennyire szükséges az, hogy tanulmányaik által megjavuljanak. Erre azután kérdéseket intézett hozzájuk, s nekik felelniök kellett volna, de az agyarak, melyeket szájukból kiejteniök nem volt szabad, a beszédben akadályozták őket, úgy hogy inkább csak rőfögtek, miért a depositor disznóknak nevezte s hátukra ütve összeszidta őket. Ezek az agyarak, így szólt, a telhetetlenséget jelentik és nehogy a túlságos evés és ivás a fiatal emberek esztét elhomályosítsa, egy facsiptetővel nyakon szorítva, fejüket addig rázta, míg az agyarak

kihullottak. Azután hosszú füleiket rántotta le, értésükre adván, hogy szorgalmasan kell tanulniok, ha nem akarnak szamarak maradni. Végre leszedte szárvaikat, melyek a durvaságot jelképezték, — gyalút vett elő s avval a beanust minden oldalról legyalúlta, így csiszolja ki az elmét a tudomány és a művészet. Még más nevetséges szertartások után, a depositor még egy nagy dézsa vízzel is leöntötte, aztán durva rongyokkal ledörzsölte ujjonczeit. Az így legyalúlt, megmosott és ledörzsölt társaságot végre avval az intéssel eresztette útnak, hogy kezdjenek új jobb életet, vessék el rossz hajlamaikat és szokásaikat, melyek épen úgy csúfítják el lelküket, mint a hogy az imént öltözetük, testüket undokkátette.

A beanusokból ezután szabad tanulók lettek, de még egy fél évig kellett hordaniok a fekete köpenyt, s ez idő alatt az idősebb tanulókat lakásukon, úgy mint korcsmában kiszolgálták türelmesen törve részükről mindenféle gúnyt és szidást. Ezek voltak a pennaesek, kiknek finomabb formájú utódait a német Fuchsokban és az angol College-k fagjaiban még ma is megtaláljuk.

Képtelenség volna ma e durva szokások visszaállítását kívánnunk. — Fiatalságunk nem is vetné magát azoknak alá s nem hiszem, hogy a magyar ifjúból valaha Fuchst tudnánk faragni.

A mértékletlenségnek káros, ellenben a tanulás hasznos voltára nem szükséges ma ifjúságunkat inteni, jó szándékban nincs hiány — hibánk, nagy hibánk a kitartás hiánya, az akarat gyengesége. Jót, szépet örömetst tenne mindenikünk, csak az fáradsággal ne járna.

Sokszor jut eszembe Maupertuis, a francia csillagász, ki, mikor barátja pamlagon heverve találta arra a kérdésére mit csinál? ezt felelte: „Je voudrais résoudre un beau problème, qui ne serait pas difficile.“ (Szeretnék megoldani egy szép problémát, amely nem volna nehéz!) És hány ilyen Maupertuis heverte el életét a pamlagon? Van-e közöttünk csak egy is, aki ne emlékeznék életének olyan óráira, mikor képzeletében látta magát, a mint saját javának, talán életének feláldozásával egyetlenegy tettel egy fél óra alatt menti meg, vagy teszi nagygyá hazáját. Szép órák ezek, hiszen a gyermekszobára emlékeztetnek, de férfihez csak akkor méltók, ha azokból lelkesedést tudunk meríteni arra, hogy azt, a mit egy fél óra alatt nem tehetünk, éveken át folytatott kitartó munkával teljesítsük. A gyermek szándékának a férfiban akarattá kell fejlődnie s ennek a fejlődésnek éltető eleme, a folytonos foglalkozás.

„Minden órának leszakítsd virágát“.

Az egyetem olyan virágos-kert legyen, melyben minden polgárának minden órában kijut a virág.

Ha az előadás, ha a vizsga ilyen virág, gondolják talán fiatal barátaim, akkor bizony kijut abból az év minden percére bőven. De én nemcsak ezekre a tantermek légkörében nagygyá fejlődő növényekre gondolok, melyeknek virulásáról nekünk tanároknak kell gondoskodnunk, hanem azokra az illatos virágokra is, melyek a tanuló-élet szabad mezején nyiladoznak. Azt kívánom én, hogy a tanulás mellett ne legyen hiány a mulatságban sem.

Külföldön, különösen Angliában és Németországban az egyetemi tanuló jobban mulat mint bárki más. Olyan nagy egyetemeken, melyek kis városokban vannak elhelyezve, nincs ezen mit csodálnunk, mert természetes, hogy ott, a hol a tanuló mindenben első, a mulatságok terén is az.

De nagy városokban is csak így lehet ez ott, a hol a tanuló mulatságát nem azokban az úgynevezett nagyvárosi élvezetekben keresi, melyekben az elsőség nem juthat neki, hanem a mennyire csak lehet, a szabad természettel érintkezik és testi ügyességét és erejét fejlesztő játékokban keres és talál örömet.

A mi Budapestünk is bizony már nagy város lett, nagyvárosi mulatságokban nincs itt hiány; bál, színház, kávéház nyitva állanak itt mindenkinek s így a tanulóknak is, de a tanuló ezen mindenkivel megosztott mulatságok egyikében sem érezheti magát igazán otthon, nincs azok között egy is, melyről azt mondhatná: ez az *én* mulatságom. De nagy városunkat egyik oldalán erdős hegyek, a másikon majdnem határtalan síkságok veszik körül, köztük pedig városunk és hazánk büszkesége a Duna folyik. Itt és nem a váczi-utczában találhatja meg a tanuló ifjúság mulatságának saját otthonát, foglalja le hegyeinket akár a Bakonyig kirándulásainak, a Rákos mezejét játékaiknak és a Duna hajóit evező versenyeinek. Itt a hova őt nem mindenki bírja követni, férfias játékokban, barátok közötti versenyekben, mulatva fogja megszerezni az ifjú azt a kincset, mely férfivá avatja, az akarat erejét, a kitartást a küzdelemben.

Az ilyen férfias mulatság valóban a leghathatósabb eszköz arra, hogy az egyetemi ifjúság nevelei kötelességét minden egyes tagja iránt teljesíteni tudja. Az egyetemi tanítás kérdése mellett ne hanyagoljuk azért el az egyetemi mulatás kérdését sem. Az ifjúság, melynek első sorban kötelessége e kérdést jól megoldani, biztosan számíthat e tekintetben is tanárainak és rektorának támogatására.

A bolognai tanulók egykor maguk szavazással választották rektorukat — engedjék meg fiatal barátaim, hogy én szavazás nélkül is az önök választott *rektorának* tekinthessem magamat.

Adjon Isten nekünk erőt, hogy az új egyetemi évben kötelességeinket mindannyian teljesíteni tudjuk!

BESZÉD

MELYET

BEÖTHY ZSOLT

BÖLCSESZETTUDOR, AZ AESTHETIKA NYILV. RENDES TANÁRA. A BUDAPESTI
ORSZÁGOS TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG ELNÖKE, A TANÁRKÉPZŐ INTÉZET IGAZ-
GATÓJA, A M. TUD. AKADEMIA RENDES TAGJA, A KISFALUDY-TÁRSASÁG RENDES
TAGJA ÉS TITKÁRA, A PROTESTANS IRODALMI TÁRSASÁG VÁLASZTMÁNYI, A PRÁGAI
CSEH KIR. AKADEMIÁNAK LEV., AZ ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI TANÁCS TAGJA,
A BÖLCSESZETI KAR E. I. DÉKÁNJA.

AZ 1891—1892. EGYETEMI TANÉVNEK

ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSOKOR

1891. ÉVI SZEPTEMBER 15-én

A KIR. MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM IFJUSÁGÁHOZ

INTÉZETT.

Uraim!

Egyetemünk régi szokása ez idén tisztemnél fogva énrám ruházza az új tanév megnyitásának díszes feladatát. E feladat juttat ahhoz a szerencséhez, hogy alkalmat ad szólanom önökhöz, főiskolánk összes karainak egybegyülekezett hallgatóságához, kikkel együtt hívtuk a mult órában segítségül az Igazságnak, a Megvilágosításnak szent lelkét. Nemcsak mondom, a közönséges szólam szerint, szerencsének ezt az alkalmat, hanem valósággal annak is érzem. Igaz, hogy nekünk tanároknak az év nagy részén át, úgyszólván nap nap után van alkalmunk szólani önök közül többekhez vagy kevesebbekhez. De talán méltók sem lennénk magasztos tanító tisztünkre, szent hivatásunkra, melynél fogva a magyar tudományosság és közmiveltség legfontosabb munkája szívünkre és ajkunkra bízott: ha szaktanulmányaink körében vagy e körön túl nem feküdnek a szívünkön valami, a mit önök mindnyájának, az egyetem összes hallgatóságának, a haza egész ifjúságának elmondani, lelkére kötni szeretnénk. Gondolatok, melyek nem egyik vagy másik katedra tudományos érdekét, hogy úgy mondjam: pályáját illetik, hanem valamennyünk összes munkásságának áhított sikerét; önöket nem mint szakpályájokra készülöket, hanem mint a nemzet értelmi

és erkölcsi erejének jövő képviselőit; nem azt, amit önök várnak a hazától, hanem amit önöktől vár a haza. Bizonyára szerencse minden alkalom, midőn e gondolatokkal azokhoz fordulhatunk, kiknek fogékonyságában és megemlékezésében keressük életünk feladatát, mint mi az önökében. Szerencsénk, ha hallgatnak; de a mi és az önök, a jelen és a jövő, az iskola és a haza szerencséje, ha meg is hallgatnak.

Sok szép szót, sok lelkes buzditást, sok aranytanácsot, sok ékes beszédet hallottak önök és elődeik e helyről, fényes elmék és meleg szívek parainesiseit, melyekben három szeretet lüktetett: a haza szeretete, a tudomány szeretete és az ifjuság szeretete. Bocsássanak meg e nagynevű elődök, azok, kiket még közöttünk tisztelünk és azok, a kiknek csak árnyékait idézhetjük, hogy szavaiknak csak ezt a három forrását emelem ki; de nekem csak épen ez a három ad némi jogot nyomukba lépnem. Az akadémiai pálya céljának és útjainak, módjának és eszközeinek, veszélyeinek és dicsőségének ismertetésében, az eszmék mélysége és gazdagsága s az előadás szépsége tekintetében, sem velők versenyre kelni, sem őket gyöngébben ismételni nem merem. Soraikon túl, messze túl, inkább egy szegény tanítót keresek föl, ki nem viselte a mi arany lánczainkat, de azokat a súlyos lánczokat, melyek a magyar tudományt és művelődést béklyózták, a keserv éleslátásával ismerte szemről szemre, kegyetlen ékeszólással mutogatta, önmagáról megfélelmező eréllyel igyekezett lerázni s hordozni volt kénytelen mártiriomtságának egész pályáján. Egy iskolai megnyitója az, melyre utalok. Gondolatokat fejteget

benne, melyeket az azóta lefolyt közel kétszázötven év sem avított el teljesen s a melyek méltók, hogy önök kegyeletét és figyelmét rájuk irányozzam. A kegyelet, melylyel a multat fölkeressük, nemcsak javulásunkra, hanem legtöbbször okulásunkra is szolgál.

Azok közül való volt ő is, kiknek tudományszomja s a magyar kultúra megalapítása és fejlesztése iránt való lelkesedése a külföldön ébredt, ott alakult ki lelkekben életöknek célja, ott választották meg a hozzá vezető utakat, melyek azután el is vitték őket a nyomor és csalódások halálos ágyához, a gyulafehérvári vérszomjas disputához, a bihari remeteségbe. E jelenség feltűnő ismétlődései, Apáczaitól egészen Széchenyiig, talán némileg kedvezetlenebb világot vet múltunk kulturális viszonyaira, mint a milyenben ezeket tekinteni szeretjük: de kárpótlásul, különböző századok kitűnő embereinek tanuságtételével, rendkívül erősíti hitünket nemzeti érzésünknek erejében, mely a hányszor csak kiváló szellemekben találkozott a külföld fensőbb művelődésével, úgy hódolt meg neki, hogy egyszersmind nemzetének hódítsa meg. A mire életöket tették, a mi lelkeket eltöltötte, soká nem tudták átönteni nemzetökbe: álmuk álomnak maradt csak, s az egyesek példájának ily sikertelenségét csalódásnak szoktuk nevezni. De azonnal másnak tűnik fel az ő, egyéni életök során elszigetelt és hiú törekvéseik jelleme, ha pályájokat, eszméiket, vértanúságukat a nemzeti élet fejlődésébe illesztjük be. Nekik még messze jövőendő, de előttünk már ismert korok ormai-ról halljuk a viszhangot szavaikra, melyeket nagy

és kicsiny, az idők teljességében, megtanúl, hangoztat és vall. A nemzetek története valóban rég porladó álmodozók képtelen álmainak késő és folytonos valósulásaival folyik odább. De bármily felségesek voltak ez álmok — Apáczai álmai, Bessenyei álmai — az álommagyarázatok helyett vissza kell sietnem tárgyamhoz.

A nagy tanító, kiről szólok, Apáczai volt, kit Erdélyi, a magyar bölcsészet történetében, a magyar tudományosság fölélesztőjének és alapítójának nevez. Az akkori tudós világ első rangú intézetének, az utrechti egyetemnek, följánlott tanári székét nem fogadja el s haza siet, rá a tudósra nézve idegenbe, az emberre nézve bizonytalanba, de oda, hova magyar lelke vonja, hova tudományos készülétének és lelkesedésének ez által kimutatott célja hívja. Egy elmaradt nemzet tanítója akar lenni s megküzdeni az ellenséges időkkel, kedvezetlen hagyományokkal, féltékeny érdekekkel és nehézkes természetekkel. Elbeszéli, hogy mikor a kultúrában parlag hazájára függeszti tekintetét, bánata elveri az álmot szemeiről s éjtszakákon keresztül tűnődik, hogyan segíthetne mindezen. A nyugot népei bámulattal és irigységgel töltik el, a magáé fájdalommal és pirulással. Neki esik az írásnak, minden tudományokból magyarra tenni valamit. Nem riad vissza a nyelv szegénységétől s elhatározza, hogy nem hal meg a nélkül, hogy a magyarnak minden tudományt magyarul adjon. A nemzeti tudományosság megalapításának e lelkes vágya hatja át gyulafehérvári beszédét, a bölcsélet tanulásáról, melylyel kathedráját elfoglalta. Azzal a vakmerő gondolattal

áll elő, vagy inkább küzködik benne, hogy a magyar nemzet ne csak részt vehessen a bölcsészeti műveltségben, hanem rövid idő alatt más népeket, ha felül nem halad is, legalább elérhessen. E lángoló törekvés hatja át tanári működését, ez vezeti tollát az Encyclopaediában. Eredetiségét támadni annál könnyebb, mert bevezetésében a leglelkiesmeretesebben számot ad valamennyi forrásáról, melyeket kivont vagy fordított. Nem is abban áll nagysága; de abban az erkölcsi forrásban, melyből e kölcsönzött filozofiai tanítások, akkor példátlanul, nemzeti nyelven törekedtek a nemzeti elméhez; abban a prófétai lélekben, mely minden áron tudományt kívánt nemzetének, mert a tudomány nélkül való nemzet elvész; abban az ihletes éleslátásban, melylyel tudta és hirdette, hogy ez a tudomány csak magyar tudomány lehet. A heves fejű izgató minden téren a reform embere: filozófiában Cartesius és Ramus tanítványa, politikában a hollandi szabadság ideálja villanik át agyvelején, egyházi életben a demokratikus szervezet hive. E presbiteriánusokat, az independensek után s az angol forradalom hatása alatt, olyanformán tekintették akkoriban Európaszerte, mint ma a nihilistákat. Rákóczi udvarában sem uralkodott felölök jobb vélemény. A fejedelem Apáczait vitára fogatja s tudjuk, hogy e viták inkább törvényszéki tárgyaláshoz hasonlítottak, melynek eredménye eleve meg volt állapítva. A közbátló szerepét Rákóczi maga veszi át s haragtól fojtogatva, félelmes célzásokkal vagdalkozik. A tudós őszintesége és bátorsága, valamint kathedráján, hol ajkáról az élet igéit lesték

tanítványai, úgy itt a vádpadon is rendületlenül helyt állott, hol urának és bírójának ajakán a halál igéje lebegett. Csak egy öreg papnak igaz keresztvérsége és türelmes felekezatisége állta útját, hogy el nem lebbent s a lelkiismereti szabadságnak Erdély is nem látta egy vértanúját.

Apáczait Kolozsvárra helyezik át. Itt mondja azt a híres beköszöntőjét, mely az egész magyar művelődés-történetnek egyik legérdekesebb és leg-szomorúbb okirata. E szegény, üldözött, beteg tudós a tudomány oroszlánszívű fölkentjei közül való, kit a közelmúlt rémjelenetei ép oly kevésbé képesek megfélemlíteni, mint halálának közelgő árnyéka. Tudós, ki hisz eszméiben, hazafi, ki hivatottnak érzi magát az igazság szavával megváltani nemzetét, puritán, ki mit sem vár a nagyoktól, haladokló, ki istene előtt tárja föl lelkének keserveit. Beszédében két hang a vezérlő, mely végig összeolvad s mégis tisztán cseng füleinkbe. Az egyik forró szerelmi vallomása nemzetének. Ennek nagysága műveltségben és hatalomban, a miért küzd azzal a másik hanggal, melyben szinte vad gyűlölet forr vezetői ellen. Megtámadja az egyháziakat, kik kevés kivétellel haszonlesők és felfuvalkodottak, az iskola munkáját és embereit lenézik, az ifjak nemesebb törekvéseit mosolyogják és ócsárolják; a lomha és kegyetlen előljárókat, kik a tudományról álmodni sem képesek; a tanítókat, kik hivatás nélkül készülnek pályájokra s lelkesedés nélkül töltik be, jövedelmesebb egyházi hivatalokat lesve; az egész közrendet, mely az örökös jobbgység csikorgó szegénységével csak menedék-

nek láttatja az iskolát a tanulóval, kit, mint mindeneket körülötte, semmi de semmi egyéb, csak a kenyér képes lelkesíteni. Iskola! Ezt szeretné kiáltani és semmi egyebet, s mint valami bűvös jelszóval elűzzi vele ebből az országból a tudatlanság és érdekhajhászat, a maradiság és közöny lelkét. A tanúltságot csak becsülés táplálja: az iskolának, a tudománynak, a tudósnek megbecsülése. Ez az, a tudomány becsülete és szeretete, a mi hiányzik nálunk. Pedig csak ez nyithatná meg a nemzeti nagyságnak igazi, életadó forrásait. Magyar egyetem, mint a magyar tudomány forrása; magyar tudomány, mint a magyar műveltség forrása.

Apáczai, nem sokkal e beszéd elmondása után, mely „világos mint a nap és keserű mint az epe,” meghalt, az 1659. év utolsó napján. Az új év hajnalát nem láthatta már. De pályája nem szakadt meg itt s az új esztendő mégis elkövetkezett rá. Ime önök körültekintenek e deákból, németből végre magyarrá lett s igazi virágzásra csak magyarsága idején emelkedett intézetben, mely ma a világ egyik legnépesebb főiskolája; ennek az anyaintézetnek körében és körén kívül száz és száz magyar kathedra körül sereglenek, melyeket híres és díszes intézeteknek, gyűjteményeknek egész sora támogat oktató munkájában; megfordúlnak a közkönyvtárakban, hol az egyre fejlődő, gazdagodó magyar irodalom termékei állanak rendelkezésükre, mely a tudományok minden ágában lelkesen igyekszik előre; mindezen túl egy, a nemzet erejéből termett közrendet tudnak és éreznek maguk fölött, mely a magyar kultúrát joga és hatalma szerint minden erejével

ápolni hivatott és képes: mindezekkel szemben méltán kérdezhetik tőlem, mit akarok e rég elhangzott, rég idejüket múlt panaszokkal, e régi keserűséggel, mely talán a maga korában is sötétebbeknek látta a viszonyokat a valónál? Szívesen osztozom az önök nemes önérzetében, hogy ime mennyire mentünk; de mégis azt hiszem, ha az a komoly tanító, kit nevén neveztem, idézésemre valóban megjelennék ma közöttünk és körültekintene, talán alig tudna magához térni ámulatából, hogy ime százados álmok valósúlhatnak, talán örömét ép oly szenvedélyesen fejezné ki, mint valaha haragját tolmácsolta: hanem összeszedvén magát s éles szemével a dolgok mélyére tekintvén, elragadtatása mégis csak azzal az intéssel végződne, hogy: ennek a földnek jobban kellene mozognia.

Tudományos életünk, irodalmunk és iskolánk példátlan fejlődése mellett is, ha haladni akarunk, meg kell látnunk a hiányt. Apáczai ideálja, a magyar közmívelődés, mely midőn a nemzet összes tanult osztályait áthatja, egyszersmind a nemzet egyéniségét is kifejezi s szellemi egységében törhetetlen erejét alkotja: még mindig csak törekvésünk tárgya. A nemzeti nyelvű és szellemű tudomány és művészet, melyet a nemzet érdeklődése, megértése, részvéte, ösztönzése kitér: ez a nemzeti míveltség. Minél nemzetibb ez a kultúra, minél több részt vett megalkotásában a nemzetnek saját szelleme: annál hathatósabb, mert annál több képességét rejtí magában, a mind szélesebb és szélesebb rétegekre terjeszkedésnek. Közmíveltségről a nyugoti országokban is csak attól kezdve szólhatunk, mikor a renaiss-

sance, mely első korszakában csak tudomány és műkedvelés volt, nemzeti színeket kezdett öltetni. A természettudományok művelésének is ép így alakulnak, vagy ki fognak alakulni nemzeti vonásai. Az ilyen míveltség az, mely míg a nemzet egységét erősíti, a mívelt emberiség szellemi kapcsolatát is kifejezi és gyarapítja. Magyar tudósaink tekintélyes száma és lelkes igyekezete, mívelt magyarjainknak hál' isten egyre gyarapodó serege mellett vajjon elmondhatjuk-e, hogy van ilyen értelemben vett magyar míveltség? Terveiben gyönyörködünk, tereit tisztogatjuk, anyagát készítgetjük, köveit rakosgatjuk, de épülete még nem áll. Erre a munkára, ehhez a munkához való lelkes és komoly készületre hívom önöket ma, fiatal barátaim, Apáczai tanításával, hogy az iskola forrása a tudománynak, a tudomány a közmíveltségnek, mind-egyikök fejlődésének, virágzásának föltétele pedig a tudomány szeretete és megbecsülése.

Az iskola, de az, melybe ifjú szívek és elmék a szülői házból s kezdő tanulmányaik köréből a tudomány vágyát és sejtelmes tiszteletét hozzák, s a melyből a tudomány szeretetét és édes szomját viszik el magukkal. Nem az az iskola, melybe csak bizonyítvánnyal lépnek, melyet csak bizonyítvánnyért járnak s csak bizonyítvánnyal hagynak el. Az iskola, melynek növendékeiben az élet és természet igazságai megismerésének vágya forr, a szellemnek ez a leghatalmasabb ereje, mely ha egyszer igazán megmozdult, nem lankad, nem nyugszik el többé soha. Nem az az iskola, melyet tanítványa csak a jövőendő kenyér, a jövőendő rang,

a jövő befolyás sanyarú föltételének tekint s örül, ha hátat fordíthat neki: hanem az, melyet élete legnemesebb törekvései irányzójának, legtisztabb és leggazdagabb örömei forrásának néz, s hálával gondol rá, a míg él. Az iskola, melynek képzete után kapták egyetemeink az Anya nevet.

Nem ritkán halljuk a fölvetett kérdést, hogy az iskola, a tanulmányok menetének mai berendezésében, még ha ébreszt is nemesebb fogékonyságot és magasabb törekvést, a zárt szakok egyoldalúságában, kedvező hatással van-e az igazi műveltség fejlesztésére és terjesztésére, mely a szellemi élet egésze iránt kíván érdeklődést és vonzalmat? Bátran ki merem mondani, hogy e tekintetben a kénytelen és kelletlen tanulásnál a sokat gúnyolt tudós egyoldalúság is többet ér, mert erkölcsi alapja egy a műveltségével: az igazság keresésére ébredt munkakedv. De meg az iskola, az egyetem, szívesen kínálja a művelődésnek minden forrását, s felhasználásukat csak az a felfogás teszi nehezzé, mely az egyetemben csakis a gyakorlati, a kenyérkereső pályák iskoláját látja és semmi egyebet. E felfogás neveltjeiről — modern, tógátlan utódai az Apáczai „kaszára-kapára született” tanulóinak, kik anyagi nyomor helyett lelki szegénységben „csikorognak,” — kénytelen mindörökre lemondani a nemzeti kultúra. Tudományos pályákra lépnek, de csak diplomáik, nem pedig érzületek, munkájok, felfogásuk jelleme szerint; e pályák magasztos erkölcsi tartalmának és kötelezettségének érzete nélkül. A jogászi, orvosi és tanári pályák csak annak a kapcsolatnak állandó érzete, tisztelete és ápolása

által tudós pályák, mely őket a jogi, természeti és bölcséleti tudományokhoz fűzi; e nélkül talán hosszabb és költségesebb előkészületet igénylő, de más-ként egyszerű mesterségek. A tudomány e megszentelő szellemének, melynek minden tudós pályája jó papja holtig áldozik, holtig tanul, az iskolában kell ébrednie, s ez az iskola padjain ébredt vágy, szeretet, munkakedv, kötelességérzet kelti és táplálja a fogékonyságot, érdeklődést a szellem munkái és munkásai iránt általában. Ez ad fölmenteket és munkásokat, magyarázókat és terjesztőket a nemzet tudományának, irodalmának és művészetének. Ez teremti meg a hadsereget, mely a nagy tudóstól a nép egyszerű tanítójáig, a rangfokozatok különféleségében, de egyformán szent tiszteletességében, a nemzet szellemi erejét képviseli, melyben bizva, melytől vezetve megállja helyét a népek versenyterén.

Sokszor megújúl a panasz, bizonyára gyakran hallották önök is, hogy a mi egyetemi fiatalságunkat, jelentékeny részében, úgy tanuló pályájának, mint élete útjának nem ez a nemesebb felfogása vezeti. A tudomány szomszédja, szeretete csak kivételes ébred és hat benne. Becsület e kivételeknek, de a tanulás, az ismeretszerzés nem öröm rá nézve, hanem a legjobb esetben tisztességesen teljesített, igen sokszor pedig kelletlen, félvállal végzett kötelesség. Munkáját, lelkesítő ideálok híján, nem távolabbi és eszményibb célokhoz, hanem csak a vizsgálati szabályzatok betűihez szabja. Ügyvéd, bíró, orvos, tanár akar lenni, s annál, a mit a holt betű megkövetel, az ő élő lelke sem áhit többre. A tudo-

mány szövetségét, a vizsgálatokra készítő kivonatokban, kompendiumokban, kátékban csak pislogó mécsnek látja s tiszta és fényes világáról alig szerez fogalmat. Még nemesebb ambíciója is megmegtéved s pályájától idegen tereken keres oly sikereket, melyek nem ritkán a legszomorúbb áldozatokat követelik tőle: az elvesztegetett óráknak, a lélek fiatal derűjének és a munkakedvnek áldozatát. Ime a panaszok.

Még ha e panaszok egész kiterjedésökben alaposak lennének is, mielőtt orvosszerek megállapítására gondolunk, azt hiszem, tanácsos tisztába jönnünk a felől, hogy magában ifjúságunkban, ennek testi-lelki alkatában, örökölt hajlamaiban, erkölcsi fogyatékoságában rejlik-e a baj egyedüli oka. Hosszu tanítói pályám alatt, melyen bő alkalmam volt foglalkozni a fiatal lélekkel attól kezdve, hogy magyarul olvasni tanítottam, egészen addig, míg a magyar szellemnek legfelsőbb megnyilatkozásait megértettem és átérzettem vele, arra a biztató meggyőződésre jutottam, hogy ifjúságunk a szellemnek mind fogékonysága, mind képessége tekintetében nem áll hátrább a külföldinél. Erre nézve nem is hiszem, hogy ellenmondásra találnék. De tudományos irányú fejlődésének szükséges, nélkülözhetetlen támasztékait, segítőit, föltételeit, az egy iskolán kívül, alig találja meg maga körül kellő mértékben; meging, elhajlik s a nemzeti közmíveltség újra, meg újra, megint újra szegényebb lesz egy, száz, ezer reménynyel. Az egyetembe léptétől az élet szabadabb levegőjét szívja; de ez a levegő, a politikai és társadalmi élet levegője, mely nyugoton tele van egészséges,

életető, tápláló elemmel, nálunk csak kevéssé alkalmas a komolyabb tudományok, eszményibb törekvések csirájának fölértetésére. Ezt az életet, sok irányú fényes haladásunk ellenére, még nem hathatta át igazán, mélyen és egészében a kultúra levegője. Látja-e immár világos, meggyőző, ellenőköndhatatlan példákban fiatalunk fönt és lent és körülötte mindenfelé, a miért a szegény Apáczai kiáltozott a pusztában: a tudománynak a tudományért való megbecsülését, mely a tanúltságot táplálja? A száz és ezer intés között, melyekkel atyai büszkeség és anyai szeretet évenként útnak bocsátják gyermekeiket a főiskola felé, vajjon hány van, mely az ismeretek kíváncsiságát, a tudomány fenését emlegetné, vagy csak meg is említené a vizgák szükségessége mellett? Az az apai jó tanács, mely a könyvbúgó fiut óva riasztotta a „vak Kölcsey” példájától, minden valószínűség szerint akkor sem volt igaz, mikor keletkezett; de most sem hallhatjuk bizonyos fájó érzés nélkül. Azután az ifju, ha az életbe előre tekint, talán ébredező tudományos hajlama nyer-e elevenebb ösztönt az elismerésnek ama mértékétől, melyben a csöndes tudományszeretet és tudománymívelés részesül? Tudós testületeink kitüntetései, melyeket társadalmunk érdektelenül néz, sajtónk pedig rendszerint lélekemelő és buzdító gúnnyal kísér, csak kiválóbb sikereket koszorúznak. Az úgynevezett tudós állás kevés; a gyakorlati pályákon pedig a közfelfogás, olykor még irányadó körökben is, nem tartózkodó bizalmatlansággal nézi-e a tudós hajlamokat? Nem szükségkép a kenyér tola-

séget vele láthatja legállandóbb és legbiztosabb kapcsolatban? Az élettől, melyben az iskola falain kívül torog, talán csikarhat ki némi elismerést a tanuló becsesebb tulajdonaiért és igazi érdemeiért is; de a kedvezés mindenesetre önként és bőven fog reá-hullani olyan személyes előnyeikért, melyek szellemi fejlődésének inkább akadályai, mint előmozdítói. A feleletekkel e kérdésekre okozatos kapcsolatban látjuk azt a jelenséget, hogy a mi egyetemi hallgatóink, pályájuk legszebb és legjellemzőbb nevét, a tanuló nevet, aggódva kerülnek s jól-rosszul sikerült pótlékokkal írják körül látogató jegyeiken. Kapcsolatban, hogy szívők ifjúsága sokszor oly szomorú hamarsággal röppen el. Pedig igazi tudományszereket ébredését és meggyökerezését, csak az ifjúságtól várhatjuk, annál inkább, mert az elszánás, mely vele jár, csak az ifjú szívnek tiszta, önzetlen lelkesedéséből fakadhat.

Ime csak a legsietősebb körütekintés is mily bonyolultaknak mutatja a viszonyokat s mindarra nézve, a mi a visszasságokban társadalmunk rovására esik, mily kilátástalanok a törekvések, melyek a fegyelem, ellenőrzés, tanulmányi rend nagyobb szigorításában keresik az orvosságot. Egy, természete szerint lassú fejlődésről van itt szó: társaséleti fogalmaink, berendezésünk, hagyományaink és elöitéleteink átalakulásáról. Hiszem, tudom, hogy ez átalakulás eredményeül a magyar nemzeti közművelődésnek kell kifejlődnie és megizmosodnia. De emberek és népek élete isten kezében van; nem lesz-e késő, mire a nemzeti erőnek ezt a győzhetetlen szellemi fegyverét kezünkbe kapjuk?! Létesí-

tésében, erősítésében, terjesztésében kiváló feladata jutott az ifjúságnak. Ez az a legnemzetibb politika, melyben nincs olyan kiesiny, ki jelentős munkára hivatva ne lenne. Nem fáklyák fényénél, nem a gyűléstermek zajában, hanem szobájuk magányában, tanuló mécsők lángjánál várakozik önökre legfontosabb hazafiúi kötelességek. Annyi vakmerő álom tölt be már ifjú lelkesedés, fiatal elszánás által; miért ne siettethetnék, vihetnék teljességre ugyan-ezek Apáczai álmát is? E lelkesedésre, ez elszánásra, e munkára hívom ma fel önöket, ifjú barátim. Csak el ne nyomják szívök legnemesebb hangját, mely az igazságra vágyik; csak bátran és készen merüljenek el az örömökbe, melyeket a tudományokkal való foglalkozás nyújt s igyekezzenek egész életükre megőrizni; csak merítsenek bőven és szabadon az ismeretek és gondolatok forrásaiból, melyeket ez anyaintézet oly szívesen kínál önöknek; csak annak a gyáva elcsüggedésnek ne engedjenek erőt maguk fölött, melyet a fogalomzavar gyakorlatiasságnak hirdet: — és a mint a telő esztendőkkel soraik szaporodni fognak, szaporodni mind jobban és jobban, a szívek komoly lelkesedése és az időknek talán még komolyabb tanúságai által megfordúl a dolgok rendje, a nemzeti műveltség álma valóságra válik, s a benne egygyé forrott nemzetre akkor aztán jöhet a megpróbáltatás.

Végeznem kell. Ez év éppen századik fordulója annak, mikor az 1791. évi 16. törvényczikk rendelete következtében a magyar nyelv és irodalom egyetemünkön tanszéket kapott. Csak száz éve annak, hogy hazánk első főiskoláján Vályi András ajakáról

az első magyar szó elhangzott. A mi e száz év alatt a magyar közélet, tudomány, irodalom, művészet és közoktatás fejlődésében történt: nem tölthet-e el mindnyájunkat bizodalommal a jövőre? De ez a bizalom csak akkor lehet igazán teljes és erős, ha a múltnak nagy példái és a jövőnek még ránk váró nagy feladatai kötelességeinket is tisztán megértetik velünk, mindnyájunkkal, kicsinyekkel és nagyokkal egyaránt. Isten áldja meg önök közül azokat, a kik megértik és megteszik! E bizalom, ez intés, ez áldás szavával megnyitom a tanévet.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

eddig, ezért is ki jön lejjel.

Kétféle építő dolog finom tapintatú kézi bál
rendben megyen át a rektor kezdő székfélé
igazgató járat

Tudom hogy mely feladat van nem
Kétféle építő dolog finom tapintatú kézi bál
rendben megyen át a rektor kezdő székfélé
igazgató járat most rajtam a sor örökös
~~hogy~~ hogy tiszte ki ne fogadjon; finom tapintatú
kézi bál járat rendben megyen át a székfélé
igazgató kezdő járat o nem vinyigori kell.
hogy egy ösre ne fogadjanak. ~~Arra, hogy~~
~~feladatok elvégzésére kézi bál az a tudás~~

~~hátul, hogy~~ Nem kevés a feladat
váltakozni, ha nem tudják, hogy tapintatú.
Látom kétféle pótlási fogva építő dolog tapintatú
~~Nem kevés a feladat váltakozni, ha~~

~~me tudnám. Burzsoáz, jó életem~~

~~protosztant, csak egyet nem a tevékenység~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

~~szegények és a szegények, hogy a szegények~~

nehézség egy ~~szegény~~

oly mélyen ~~szegény~~

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

szegények és a szegények, hogy a szegények

evre viltojs rektor atker huyjia d'allen'it,
miker af iyyhejes ^{minden} tsunja'val - binja'val met
mejsmerkedek. A hit apombaw jobban ithe-
tatt af a tudomány'it rajongó sullen, mely
af egyetem'it is esk af avallandó kutató intézmény is
elthe léptette, af meg ^{forr győződés} ~~forr~~ ~~győződés~~ annak
indörögje felöl, nek af evet kormi sorant at
am vallalkozhatat, a kitünölös állás elgyan-
kissor af, a ki a tudomány'it egy munkása is
isgy kiderölje atkar maradvai. Sokkal fontosabb
pedig af, hogy a rektor af egyetem tudományos
gyellemek ör maradjon - mint ^{az} ~~az~~ ~~az~~ 7
iyyhejes ^{apost'ikosságuiban} ~~maradvai~~ kiváló hivatal.
atkerá valjék.

De hit igazán af tudomány művelése, a
tudomány kiderölésé kipezise ^{még ma is} ~~az ma is~~ annak af

Isztelt gyűlölködés! Működés, m. l.

Egyetemiünk újjalakításának ismeretére
gyűltünk ma össze. ~~Először~~ ^{Először} ~~Először~~
igra jellel ~~eljár~~ ^{e napra} a nagyoknak emléke
kiknek létünk és létünk bipterítését
köszönetük és hálánk adja a rögök
de akkor a mi kor itt ismeretünk
gyűltünk tehetetlen, erőben fiatalon.
Igen, mi fiatal egyetem vagyunk, tehetetlen,
akár múltunkra, mely időnkben törté-
rünkkel ~~amint~~ ^{ami} régi dicsőségben
nem versenghet, akár jelenünkben
mely ~~történelmünkben~~ ^{történelmünkben} ~~ami~~ ^{ami}
a fejlődés jeleit mutatja, akár jövőnkben,
mely nagy tudókkal és nagy reményekkel
kiszegve, ~~tehetetlen~~ ^{tehetetlen} ~~ami~~ ^{ami}
~~ami~~ ^{ami} arról tanulhatunk, hogy
fiatalok vagyunk, hogy életünkben legelső
korát a növekedés és erősödés
korát éljük.

Nem a fiatalhoz illő dolgot beszélünk
a múltkor melegen, nem a régi
emlékek tömjénjében, hanem a meg-
került munka folytatására vállalkozó
bizalommal nyilvánul az ifjúság
kegyelme, amit jól van az, hogy az

írót író vimgató" is megem töllet
 Holtenk jufat kapi a jelen követelmé-
 nyivel is a jövő teendőivel, mint
 a múltak magasztalásával.

E rektor székem elődaim példáját
 akarom követni én is mikor egyet-
 műly egy feladatiról, a physika
 történetéről fogok ~~szólam~~ beszélni.

Szükkörű, csak nekem s legfeljebb
 még néhány társamnak kedves tárgy,
 gondolják talán többek is, hibáztatván
 azt, hogy nem általánosabb érdeket ^{Dolgokhoz} ~~figyel~~
 vették. - pro domo s pignora.

De léptek ezekhez én éppen
 abban látom a hibát, hogy nyilvános
 ügyem, tárgyalás ~~szólam~~ ^{szólam} ~~attól~~ ^{szólam} ~~szólam~~ ^{szólam}
 is az általánosnyajokban tetőzetem,
 s a szakember meggyőződésén alapuló
 véleményem, mint valami magánügyem
 hozott ítéletre, kelletlenül nem jelle-
 tünk. Pedig még a legáltalánosabb és
 legpontosabb körülmények megoldására is legbiztosabban
 az az út vezet, melyet a részletekben felvett
 igazság ~~jött~~ ^{élt} ~~élt~~ ^{élt} s az a ki ezt
 a sokszor homályos és ferdés utat
~~utat~~ követi ~~élt~~ ^{élt} jótban megőrzi

művészet a csodálatos, mint az a ké-
őthetetlen kimondott állatános tétel
bíbelő spórára kellet.

Azért is is most a mielőtt állatános
jóni hőtességből így mint a tárgy ismét
vagyatamánál fogva az egyetemi tanítás
készenléte akárcsak a tanítás, inkább csak
amely az egészre vonatkozó tanításomnak
és mint a fizika és a fizika tanítását
fogja bevenni.

Nem lehet ~~csak~~ szándékom, hogy ~~az~~
előadásom kezdetén tárgyamat kiemeltém,
csak azért mert fogat elmondani ~~hogy~~
azok későbbre vonatkoznak, melyekben
nem ritkán az általános zavaros képeket
szemből leginkább a képeknek tartom
a felvilágosítást.

Azért kérdés, melyet tisztában
kell lenni annak a ké tanítását, az,
hogy kinek tanít?
A történeti Készenléte képeket tudó-
mánya képeket képeket képeket képeket
a ké képeket képeket képeket képeket
képeket képeket, képeket képeket képeket
mint képeket képeket képeket képeket

a ma fenálló tanáriképpő intézet
 az egyetemtől bármely névleg is elvon
 egy olyan kötelezettség, melynek tudományos
 feladatai közébe a legelőször egyetemen
 kellene lenni.

Adja, vagy a tanáriképpő ügyét
 minden feladatosságával együtt az egyetemnek,
 egyes iskolákban ~~teljes~~ a műegyetemnek is,
 bízva a phylologus kinevezésével a
 phylologusra, a historikusét a historikusra,
 a physikusét a physikusra is megkötve
 egy időre arról, hogy az egyes szakembert
 jobban fog gondoskodni minden egyes
 jelöltnek tanulmányait és feladatjait,
 mint azt bármelyik szűkebb ^{együttműködés} véleményére
 nézve lehetne.

Szükséges-e ~~tanárijelöltet~~ és mi módon
 a tanárijelöltet ^{környezetben} a tanári gyakorlatába
 bevezetni? Hogyan lehetne gondoskodni
 arról, hogy a jelöltet tanulmányait
 idejében gondoskodik csak azoknál foglalkoztatással?
 egy általános ^{receptos} módszer a megjelölt ~~tanári~~
~~tanári~~ ^{való} ~~tanári~~ itt foglalkoztatva
 nem volna helyes.

Legyen elég az, hogy azok ellenében

Isabályokat. A természettudományok esetében
 inkább a gondolkodásunk az a józan
 szabadság ad, mely nem akadályoztatja
 kutatásait, még a gyorsait és röpikeit
 sem, de a mely maga kiskelhetetlen
 elfogultsággal bírja fel az ~~ingene~~ ^{ingene} ítélet szigorát
 arra, hogy az eredménye ^{ingene} ~~ingene~~ ~~ingene~~ -
 istéket megállapítsa. A ~~feltevésekben~~
~~járunk~~ A feltevésekben járunk néha úgy
 mint a költő, de meg tudjuk mondani mindig
 milyen magyarrá emelkedett ~~és emelkedett~~
~~emelkedett~~ ~~emelkedett~~ A természettudományok
 az erőt erőjének is ^{nevezhetők} ~~nevezhetők~~,
 a tanításuk nem lehet meggyőzőbb
 orvosi, mint hogy ~~az~~ erre buzdítson.

Az ember tudás könyvében bizonyára
 minden finyesebb lap mint az a melyre
 Galilei mechanikája és Newton gravitáció
 elmélete vannak feljegyezve. Ha az a lapot
 elolvassuk úgy az eredmények nagyságai-
 gánál, az ezen rendszernek rendszeres
 művészi felépítésénél még inkább bánni-
 lára vagy és még többre tanít az az
 elfogultlan ítélet, mely a gondolatmenetnek
 minden állítását valódi istékekben

állítja oda és mely bár képten nyomor
 tudásunk korlátoltságára inkább, mégis
 tudvázszerked megagazgást szerez az
 által, hogy legalább számot ad arról
 mennyire közelítettünk meg az igazságot.

A természetudományoknak nincsen egy
 második ily fényes lapja, vannak
 ugyan meglehetősen kísérleti eredményei,
 valamivel követhetéseiről és portorabb
 méréseiről, de nem jött még el a mester
 kiapokból olyan egész tudott volna
 alkotni mint a mi legyőzhetetlen
 mechanikája.

Ne kezdjünk igazságtalanok, nem a
 mestert milt a biológus, a feladatnak
 aránytalanul nagyobb nehézségei kísérlettel,
 a remekmű alkotását, mert azon
 jelenjékhez ~~kezd~~^{meg}, melyeket bármily
 nagyító eszközökkel észlelt látásunk
 az égi testek óriási területen felosztani
 képes, sokaságuk és sokféleségük
 által egyaránt bonyolultabbak azok
 a melyek a földön át észlelhetők
 észlelni tudunk. És mert a természet

csak anyagban kápegheti tudásunk tárgyát,
 a mennyiben azt észkeinkkel megismeri
 tudjuk, azért földünknek bárcsak egy
 négysszög méternyi területe a rajta észkelhető
 fizikai változásokkal és életjelensé-
 gekkel több dolgot ad a kutató észnek,
 mint a világűrben szétgyomt csillagok
 járása.

Ezt nem érte ~~ak~~ még el az égi testek
 mechanikáját a tudományok egy más ágán sem,
~~amelyekről egykor tudtunk~~ s ezért
 jár hozzá még leghörszöltebb
~~jár megismerésük~~ Galilei és
 Newton ^{egyenes} írása, a fizika, mely a földi
 jelenségek változását sokaságban a leg-
 egyszerűbbekhez hasonlítja.

Annak a ki elöljár az útmutató
 tündeit kell dicsőíteni, aki teszi ma
 a fizika mikor a természetudományok
~~minden~~ más ágának útjait előkészítve,
 azokat kritikájának fényével megvilágítja.

Nem vonja azt kétségbe senki, hogy
 minden természetudományok bizonyos mértékben
 fizikának kell lenni, s azért nem ishet
 a szakmai iránt való elszáratásig vándor,
 ha azt állítom, hogy így annak a ki

a természetudományokon alapuló gyakorlati
~~szaktudomány~~
~~szaktudomány~~ képzés, mint annak a ki a természetudományok

gondolatmenetével művelődés szempontjából
 kíván megismerkedni, és az alapvető
 szabot elhanyagolni nem szabad.

~~Föld~~ ~~meg~~ Törté, megis egy ellenvetést.
 Attól, hogy az emberiség ^{most} ~~van~~ rogyon is
 a csillagok köjött jaitára.

Vannak a ki azt gondolja, hogy a ~~pszé~~
 pszichikusnak nem is a csillagokkal és
 a földdel, nem égi és földi jelenségekkel,
 hanem sokkal az emberekkel van dolga,
 melyeket ~~tanul~~ laboratóriumokban összehajlít
 és azokkal a tömegmennyiségekkel, melyeket
 velük előállítani ^{tud} ~~van~~. Minek való példának
 az arról a csillagok járására tanítani
 mikor gyáskorlatában a thermometervel,
 az galván elemmel, és a mikroszkóppal
 is beéri?

Volt más alkalmam is, kérdésére meg-
 felelni, ^{így hiszem, hogy az} ~~azok~~ ~~tanul~~ nem is tartoznak
 ide, mert a mikor az egyetemi tanításról.
 tehát tudományos tanításról szólunk, csak a
 gyáskorlatok ^{leírás nélkül} ~~száraz~~ tudásokról ~~szólunk~~ ^{kel} ~~van~~ ^{illik}
~~tanítani, és a földi és a~~ ~~száraz~~ ^{száraz} ^{száraz}
 nem pedig a gyáskorlatra mint valami
 mesterségre netán hitelesítő egyetemen,
 kitűnő kihívás ^{meg} ~~ha~~ ^{ne} ~~tanítás~~ ^{tanítás}

is volna
 kivétel ~~kimutatás~~, nem lehetne
 a tudományok egyetemenek feladata.
 De ne legyünk azért túlkövetelő, sokkal
 inkább kiki mint saját tudományát
 tanulják a fizikát. Először az, ha
 a mellett, hogy a tudomány gondolatmenetét
 valamelyre elrajzoltatják, a tudományos
 anyag felett olyan áttekintést nyertek,
 mely ~~képesítő~~ őket az elvű képi könyvek
^{használatára}
~~megtanul~~ képesítse úgy, hogy azokból
 adatai alkalommal a szükséges felvilágosítást
 maguknak megspérgni tudják.

Mintán szólottam ~~arról~~ arról kiki taní-
 tunk, áttekintek arra a másik kérdésre,
 milyen előadásokban tegyük azt? Nem
 volna helyes, de nem is szükséges, hogy
 trimmek sorolják fel, tanóna rendűnk
 világon arról tanuskodik, hogy nem
 szükségesek fizikai előadásokban.
 Előadás van elég, csak tudja a tanuló
 vizsgá art a mi van, hasznára fordítani.
 Egy a ^{fizikai} ~~tananyag~~ egyetemes áttekintő,
~~kiegészítő előadások~~ kiegészítő
 előadás ^{készítésmű} ~~tanítás~~ ~~törvények~~ ^{de}
 lesz azoknak a kiki ~~arról~~ ~~arról~~ ~~arról~~ saját tudományát

az is koka tenrendje nekem elöírt,
mígis tettem más néhány lépést abban
az irányban a melyet később követtem.

Míg gymnasiumi tanuló koromban
belsőjele Petzval ^{Otto ~~Kandor~~} tanáromtól később kedves
társamtól magánirakban elszájtottam
a mathematicátol annyit a mennyit
ő tanítani szokott. Nem volt ez elég
arra, hogy belőlem kiej mathematicus
fajjón, de legalább spámitani ~~írt~~ meg-
tanítottam, s ennek később jó hasznát vettem.

Július koromban aputám 1867-ben
Tham Károly helyettesi fője sorakoztam.
~~Az ő előadásaitól tudnivaló volt.~~ Döntő
lépés volt ez élet pályámon. Az ő
előadásaitól tudnivaló volt jelen előző
a természetudományi kutatásnak végső foka,
az ő akkor bizony még igen kis és
tökéletlen laboratoriuma volt az első
mely nekem megnyitott, s a mikor az
első kémiai reakciókat megismerinttem
és először a mészlel éltem, és a mikor
újtan tanárom arra méltatott hogy saját
vizsgálataiba is betekintthesek, akkor
jötték tiszta magammal, akkor
~~betanítottam el, hogy melyek a~~ ^{minutia} ~~minutia~~

~~Kutinyat~~ ~~di~~ ~~viloyatidan~~ ~~u~~ ~~qirg'iz~~
~~may~~ ~~tu~~ ~~tan~~ ^{iqim} ~~may~~ ^{haz} ^{mi} ^{shet} ^{Studom} ^{nyer} ^{hay} ^{lan} ^{aimah} ^{kovetue} .

in jö e kapitan , olyan alkantár
kinn mint ő , olyan velenővel , ha nem is
nyjgással foglalkozni , mint a mitt ő
mutatott nekem .

Az utas következte csak néam napol a
sajd idő. Tanulmányaim folytatása
véget Heidebergbe mentem. Bunsen
és Kirchhoff híre vevett oda, az ő
egémiségük lelkesítő hatására tartott ott
lékötve majdnem három évig. Physikus
az ő is Kolozsokban lttam, abban az is Kolozsban,
melyek híresben, dícsőségben más meg
el nem volt.

Tévedne az, a ki azt gondolná, ^{mint ha} ~~hogy~~ a
Heidelbergi egyetem ^{akkoriban} ~~akkoriban~~ az előadmas
színház és sokféle egyéb művelődési
gardájuk volt. A chemiától kezdve
mint a fizikától egy egy felvételek
ismellődéséket kétféleképpen 5 órával előadás,
az elméleti fizikától kétféleképpen 3 órával,
a mindennapi nyelvtan általánosan
Laboratórium és végül a nyári felvételek
kétféleképpen mindössze egy felvételek között
fizikai gyakorlat, amely ~~volt~~ az

a mielőtt az egész világi fizikusainak
 ifjú és örege ^{azon időben} ~~stokholmban~~ oda rendezkedtek.

Helmholtz-nak physiologiai, Herschelnek
 matematikai előadásai nincsenek méltó
 kiegyensúlyozók fejedtetek az előbbiékhez.

Ímí fizikusnak a főszerep mesterségesen
 elmozdított előadásaira feltehetően a szokás
 részletesen leírt dolgokra volt legfőbb törekvéseink.

És most legyen szó arról az ^{okból} ~~szokásból~~ a miket, saját tanulmányainkkal megismertünk
 leírásokról a tanulmányokról.

Mathematikai képletek, chemiai folyamatok
 s magának többi iránt gondolatok egészének

tanulása és gyakorlati használata, mint saját

szokás előadásaira különösen ^{széles} gyakorlati használata.

És mintán a fizikusnak elmozdított

viszont ismertetése meg bekezdésben végre
 végre a kísérlet tényleg lettem érdekelt.

Jóbb utat emel nem tudok kijelölni.

Ha kérdem ^{tőlük} a fizikus tanácsjából, kiemelt előadások

hogy a vendége be tanulmányait

azt mondani nem lehet, tanuljon chemiát

és gyakorlati magán bevéte azokat hogy

~~szokás~~ ^a kísérletezésben leleményesen

világ, tanuljon elméleti fizikát s hozzá

matematikát azért, hogy a miket említettével

Kérdelek intj a természetet, megértem
 a választ és újra jöjjön a fizikai
 laboratóriumba s meggyes azt nekem
 minden az, hogy észlelésének pontoságát
 megítéltem és sokszor tanultam. Jobban
 jött a kísérletek minden részében, és
 meg az is halatban is, elgondolom az,
 a ki ezt a tanácsot követve önállóan
 jött, mint az a ki más elvén is volt
 az is halat mutatva azokat nekiszejeve
 gondolat, idejét arra fordítva, hogy
~~ellessen az úgy~~ ^{mint valami kísérlet} ~~megértett~~ ^{megértett}
~~ellessen a mind, az~~ ^{hogy} ~~megértett~~ ^{megértett} ~~ellessen~~ ^{megértett}
 várakozást egybe állítani arra,
 hogy a kísérlet sikerüljön. Nem volt
 meg az a ki az írást csak felhívni és
~~megértett~~ ^{megértett} ~~tanács~~ ^{tanács} és ^{legfeljebb} ~~itt~~ ^{itt} ~~tanács~~ ^{tanács}.

~~Megértett~~ ^{Megértett} Megértett kell
 most szólnom, a fizikus tanításának
 lezárását. Elődeinkhez képest
 a tekintetben ma nagyobb lett igényünk.
 Öreg uraink a ki meg a régi is halatban
 járta a tanácsok kézikönyvét alig látták,
 egyből mint kitért és szorongat, ha

nem is ilyen roszalva, ^{talán,} ~~de leginkább~~ kéthetve
^{szívesen} ~~szívesen~~ arra is sok apparátusra,
 melyeket a jelenkor természetjárói
 tantermetek ^{eikbe} ~~szívesen~~ ~~hardanak~~. Talán van
 is néha okuk a roszalásra, mert megvan,
 hogy egykünk is vagy másikunk is mikor
 nagyon sokat akas mutatni, a tömkelegben
 vajmi keveset látnak. A kisérlet
 úgy mint a matematikai formula
 csak akkor való, az előadásba,
 ha tudomány állításainak kifejezői.
 Látta is más képlettelkel tele is
 láblát mely nekem semmit sem
 mondott, is látta a legfingerebb
 elektromos fénznek projectív, mely
 semmit sem világosított fel.

De nem szabad itéletünkkel kivétel
 talpárolva alapítani. Ma a miha
 eszünkünk annyira tökéletesbe, hogy
 példánk földi tömeges kölcsönös vonásait,
 vagy a fagy hullámhozát két-háromszáz
 társuló spene láttára megismeri tudjuk,
 kötelezőnk ^{okosán} ~~felhasználni~~ azokat
 arra, hogy keltetőnknek a

Dogmatikus tételre helyezett
vakkint helyet igazi tudományos
meggyőződés + keltünk.

¶ Iden korunk kétélybe vonatkozó tudománysportete megújult az egyetemenek
e gyűdny szidensőjökkel. A mi körülményeink:
Környezetünk is bőkezűen gondoskodott és
gondoskodni szokott. Fizikai inspektorunk
az előadásokhoz is a gyakorlatokhoz
szükséges szidensőjökkel el van látva,
a ~~statisztika~~ más elhelyezés az utolsó
hőjelenek is jólje emelkedés ^{magas} végül
hőjelen ^{enne} nem igen előnyös, mégis legutolsó körben ismételt
tételre teszi ~~praktikus elrendezést~~
a tudományos kultúrát is.

Végig futottam tárgyamon, a mi
szájt egyetemenek helyett mindvégig szemem
előre a örömmel mutatottam oda, hogy
nem vágunk ^{más szegények} ~~megszegényedtek~~, hogy van
valamint hit, van mit is mivel tanítsunk.
A gincsalistól tárgyadtam, nem való
az ünnepi beszéd keretében, de azért ne
tegyen előpakodtatásai, ne tegyen fejezet.
Környezetünk ismét vakokká és az ünnepi hangulat.

Tanulóiinknak sem jobb a csorak,
^{elhalmozott dolggal}
 tananyagunk elterjedt ^{mindig} szétmész
 kell, szétmész, hogy a vizsgárat el
 ne maradjunk illetőleg azon el ne
 bolygunk, s ha vizsga letettél minden
 vizsgát szétmész kell megint azér,
 hogy Kengishez jussunk.

Ebben a tekintetben erősen gyűlöltünk
 mi kecs német is következőnek tüntetnek
 elő a heidelbergi példát. Tanácsainak
 Dunsent és Kirchhoffok véleményes jelentések
 irányítamiggyi későbbi felek ^{ülsőkhöz} vitatkozás
 még alképpel sem tudnánk, a ~~kecs~~ hetenkénti
 irak spóra és tanulásra sincs hely
 sokasága sem beintotta ott munka kedvemet.
 Nagy baj az a melyek jellestől, a
 melyek irányítás, egy intézkedéssel segített
 nem lehet, ~~hogy az a~~ ^{elhalmozott dolggal} ~~minden~~ ^{teljesen}
~~gondozott~~ ^{higgyes} ~~az a~~ ^{higgyes is} ~~minden~~ ^{minden} ~~el~~
 az volna szükséges, hogy minden tekintetben
 gondozatba végyünk; de azért nem
 szabad ~~elhalmozott~~ ^{elhalmozott} ^{legelő} a kisinyben ^{való} ~~gondozatba~~
 mert így a munk a fillérekért forrta-
 kat, így a percekért órákat és

napokat gyűjthetünk.

Kövesünk legelőt ^{tudományos kísérleteknek} azt az elvet,

hogy a mire elég egy megfigyelhető

embernek szava, azt ne tesszük egy

észleltetk tanácskozásának tárgyává,

I a mit egy sokan megfigyelhetünk

azt ne fejtessük egyet inkább.

Egyetemünk újja alakításának idején,

af akkor még his vártam és kísértem

visszonyok között ~~közvetlen~~ ~~közvetlen~~ ~~közvetlen~~

~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~

~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~

valóban ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~

idejénél, kezdésnek újra, hogy ezt a

szabadságot mai viszonyok között

között is helyre állítsuk, mert, ha majd

egyszer egyetemünkön ^{tanácsok és tanácsok} ~~mindent~~ ~~mindent~~ ~~mindent~~ ~~mindent~~ ~~mindent~~

~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~ ~~valóban~~

tanulva tudományával foglalkozzunk,

akkor kel fog derülni egy második

újja alakulás kezdete!

Adja Isten hogy megvalósul!

~~székely~~
 az állatoknak az ember tetőpelyvének
 a székelyek népeinek, és
 az embernek a székelyek

De in st. zielelefsch jeest ook tamen
libaer, hoef nimmer - of illatigori
gohem titegeyins, of illatigori

De ~~afgeve~~ ~~aan~~ ~~de~~ ~~grootste~~
 huy ~~afgeve~~ ~~aan~~ ~~de~~ ~~grootste~~
 van ~~afgeve~~ ~~aan~~ ~~de~~ ~~grootste~~ ~~afgeve~~ ~~aan~~ ~~de~~ ~~grootste~~ ~~afgeve~~ ~~aan~~ ~~de~~ ~~grootste~~

Se 2. gyltbygd en ~~staden~~

~~given with Tust~~ by my ^{own} hands

székely törzsekről azaz

[illegible]

~~kindred by~~ ~~depression~~ ~~vital~~ ~~vikramant~~
~~neglect~~ ~~and~~ ~~hell~~ ~~into~~ ~~refuge~~

[illegible]

~~entlang unter~~ ^{antenn} 2 Stücken ~~magis~~ gegeben

hoyah it's ~~the~~ ^{the} end of the line, hello?

mittatus van ~~van~~ reijerijgah.

~~Prof. Reynolds is the recipient~~

[illegible]

begynnelsen af tæppet er, her ligger den

rough & sketchy

erisph in der Natur, sind die ~~Stellen~~

~~Letter~~ Pedroz muy "agradecida" por el reg-

Indes, att härnäs det icke noggaldes i dag i

Telling your name is hidden in the
of the most illustrious and virtuous of men.

Azorella pinnatifida leucosticta idem
~~Mickelthwait's~~

Die neuen selbst erlitten, bey e claudium
Meteoren, die jenseit hinweisen, 924
auch nicht ~~aber~~ ^{hinter} claudium ~~mit~~
~~hinter, und es ist nicht~~ ~~erhöht~~
~~erhöht~~ ^{hinter} ~~erhöht~~ ^{hinter} ~~erhöht~~
nachher, nachher selbst erlitten
selbst erlitten selbst erlitten
selbst erlitten selbst erlitten
selbst erlitten selbst erlitten

Of old herbs, mellowed with
 Well known and a bit of
 about, of which I am
 A physician, ^{very much} white with a bit of
 Her mind on ~~the~~ ^{understanding} ~~the~~ ^{herbs}

Azonban vannak olyanok is akik
~~megértik~~
 a tudomány tudósokká alakulását
~~megértik~~ képzését, olyanok is
 akik mind egyet tudományok tanulását
 is olyannak látják mint az általános
 műveltségét képező, és az egész fejtegetésnek

A ~~tanítás~~ ~~lygy~~ ~~olyan~~
~~szöveg~~ ~~szöveg~~ ~~szöveg~~

Mertem kiírni a halálom
mire a kezem erősebb lesz

az egyetemen megkötötte az a

műtét, és a kivétel is

is ~~előre~~ ~~előre~~ ~~előre~~

nyilvános ~~nyilvános~~ ~~nyilvános~~

híre ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

de azért az gondolat, hogy

~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

szöveg ~~szöveg~~ ~~szöveg~~

~~szöveg~~ ~~szöveg~~ ~~szöveg~~

voluntéris ~~voluntéris~~ ~~voluntéris~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

a ~~híre~~ ~~híre~~ ~~híre~~

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

mark, however of, by ~~mineral~~ ^{mineral} ~~mark~~

day and night!

Agave: reglōmē unoblat puzog

22 Nov. a ~~h. black~~

[illegible]

~~Small at only~~, without a hook

mit tuer's Two's and bygone

hall repeatedly, on his return,

about ^{your} seaboard my darling, &

~~mit her~~ ~~mit~~ ^{mir} ~~her~~ ~~mit~~ ~~her~~

without my great thanks

haberdash.

Is ~~any~~ ^{any} with creek? ~~By~~ R. H. H.

Volney system, ⁱⁿ ~~king~~ of ^{the} ~~king~~ hallgato

a ki ark modhatna, huz ~~ti~~

~~and the other~~ ^{a virgin} ~~crayons~~ ^{and} ~~trout~~

hazy the wind ¹² ~~is~~ ^{very} ~~light~~ ^{light}, ~~the~~ ^{the} ~~sun~~ ^{sun} ~~is~~ ^{is} ~~very~~ ^{very} ~~light~~ ^{light}, ~~the~~ ^{the} ~~sky~~ ^{sky} ~~is~~ ^{is} ~~very~~ ^{very} ~~light~~ ^{light}

[illegible]

~~fejérből, szőlő, kékgyűz, ...~~ ~~kékgyűz, hóval, ...~~

~~Amiga~~ Ne gaudyis meo

has a maggot under — *Tendomyza* very

vato' nluw ~~fuy~~^{ankrats ualun} ~~[scribble]~~ ^yeyatos kibaja,

~~and my father's~~ voyage & return

Jaagimägi L, kameenid on 72%.

A Keddre nőtársat foglalkoztat, emellett
 egyáltalán is elszármazott vőlegény,
 és szívesen, könnyű feladatokkal megelégedni
 nem tud. En is gondoltam, hogy
 biztosan illik a dolga, hogy az a ki
 egy sokkal nagyobb igazságot, ~~akkor~~
 megint nemcsak ismereteket gyűjtök,
 de, ~~akkor~~ hanem emlékeim által
 tudom, hogy az igazságok is megvan,
 az hiszem, el fog járni a dolog
 de mi ^{hőlkönyv} ~~hőlkönyv~~ egy másik sokkal
 foglalkozásra kényszerít és az egy
 másik a hajós ki egy tengeren
 hajósok megismerik megismerik
 itt az oldalon tengeren,
 vagy mind az alpesi nyelvi -
~~mi~~ ^{mi} a Himalaya vagy a sötét
 Afrika ismét egyet ismerem
 feladat. Nem ~~alga~~ alga
 mesterség az a hőlkönyvben taníthat,
 melyen a tanítás mindig a dolog
 helyes megismerés által megismerés
 boldogulhat, a dolog, a dolog

Andersaka' njele mig ajeet
hug' mungutukung' a Ande-
mig terin' y mungutukung' ajeet,
munk' af eper' is ^{uten} ~~stake~~ mig
jel, roneit e kaja' hne teltukung',
~~Andersaka'~~ berung' mig ajeet
terin' valuk' ~~Andersaka'~~ ^{Andersaka'};

Egy kerdet' e' e'is teltukung' mig
erakut, a mungut' ma sakur
heltuk' beruk', a taneit kjepe' e
heltuk'. Nam ajeet af e' mink
mink lengeret mig kjepe' ~~Andersaka'~~
~~Andersaka'~~ teltuk'. ^{Andersaka'}
Ska ~~Andersaka'~~ mungut' ajeet, ^{Andersaka'} ~~Andersaka'~~,
~~Andersaka'~~ ^{Andersaka'} kjepe' ^{Andersaka'} kjepe' ^{Andersaka'}
Andersaka' ^{Andersaka'} Andersaka' ^{Andersaka'} kjepe',
Andersaka' af e' e'is teltukung', af e' e'is teltukung'
Andersaka' e'is teltukung' kjepe' kjepe'-
kjepe' kjepe'. Feler kjepe' selt kjepe'
je' kjepe' e'is teltukung' mink ajeet
in teltukung', mink ajeet ajeet
Andersaka' taneit kjepe' in teltukung' af
e' e'is teltukung' kjepe' kjepe' is
Andersaka' ^{Andersaka'} kjepe' kjepe', mink ajeet

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA.

...

Nemo propter illud in re
 de ambo deinde ita ~~hunc~~

~~Very respectfully assist~~

Az emberi tudás kényes és törékeny
 műve, melynek alapja a tapasztalat és a
 megfigyelés. Galilei mechanikája és
 Newton gravitációs elmélete ennek fel-
 juttatja. De ha ezt a legyök-
 erűvé válik, úgy az embereknek
 meggyőződésük, az igaz tudomány
 részéről, minél inkább felébred, és
 minél inkább észreveszi, hogy az igazság
 mindig az igazság, és mindig az igazság.

as a typical pleurocentric it's
only by a ~~line~~ from goniatite
muscles inserted all over its ~~body~~
~~base~~ as a pleurocentric.

de q' el poyutuklu iteleh, enty a mi
a gon doluk mune to ^{imb} ~~mb~~ milder

eyes alliterative values etc etc
 alliterative words, as only has
~~magnificent~~ type, as a ~~number~~ system
 my own ~~magnificent~~ studies and
~~corrections~~

Konkultatás igazán int, mégis tud-
visszatérnek meggyengült sereg
az iltal, hogy a legelőre ~~az~~
szület ~~2~~ arról, melyre köze-

litetud meq of garnish.

A longish letter in French, which was
of man's by his light

~~his heart - ending~~

~~van der Polynesië (at Amsterdam)~~

~~mutant~~ ~~ferre~~ ~~und~~ ~~nicht~~

~~Volume 11. Part 1 by the West, p. 100 to 116~~

~~misconduct~~

~~unvollständig~~
vornehmer feinerer Merkmale,
einerseits

vi meillä hönkelytän is putoas
mies ei, se ~~apok~~ nemi jättä

mij de a meester, lie vrucht

Stymer عزیزک تودک ولما اشتهار

2 mil lyg
vink Kappants peris waken lyg.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

1871

Saltier is much more
plentiful

~~Non habetis a regibus~~
~~sibi aliquid~~

Nem fogja az én szívem
hitványt várnak, hogy ^{levegő és mozgás}
~~physica nélkül~~ mindent ^{adhatunk}
~~tűz és levegőt~~ és a physika

[illegible]

~~Wieder~~ cländ mitzen döckichbaⁿ
tuzet ul. ~~Nam~~ t^{vorn}i Nam ~~der~~
~~sich~~ ~~reim~~ helgen, ~~der~~ schatz de nem is müligen by crücher
~~in dem~~ ~~herren~~ ~~felsen~~ ~~steinen~~ de ewigkeit sel

~~when a taking took~~ ^{voluntary} ~~in~~ ^{on} arrival times hereby

vun deij, a ~~nika~~ ^{all e nix vum} ~~lyffgiten~~
aske thudje a tauchen vage jost ~~meyndigheit~~

~~Kristine's is significantly early~~~~a laus je l'ait~~ ~~my~~ ~~manif~~ ~~bradford~~ ~~stet~~

Enn a twyggar gisritur, kann twygglar þann
stærsta hluta af aðrar ely þess semaf

a ki arról mind szed tudományát
szelvények, a megfontult helyek

Tui is tuisim vob ^{verloven} ~~verloven~~ a niken
~~at~~ ^{at} o tanelma nyzik ^{bezvredyich} ~~bezvredyich~~
^{netik} ~~netik~~ a hush tuisim oadn, a mayen
 fyle di mentere goudly. ~~Tuisim~~

Nem tartoztam a jó diákok közé
~~de az~~ ~~érettség~~ a gymnasiumban
 nem sok felejtés is meretett keltetni
 magamról, ~~de az~~ ~~érettség~~ ~~helyén~~ ~~helyén~~

Not ^{enough} aptitude for a system

bottom hi, ~~some more in the middle~~ ^{lystis} a nut ^{at} per two distance of,

[illegible]

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Se apink nem mink el of of
it's jomudo' elapinkim ~~se jomudo'~~
haryntakumit, ~~and~~
~~the~~ mink, ha nem is ash
a mink of in laka haryntakumit ^{nehe} elapink
de ~~se~~ mink ^{ash} jomudo'.

Mink gymnasiumi laulo haryntakum
as a ~~haryntakum~~
Petrontak mink ara laka
~~elapinkim~~ ~~and~~ a mink -
~~haryntakum~~
mink laka mink, a mink o'

tam tam ~~and~~ jomudo'. Biggy
ash apink jomudo' mink haryntakum
vark of a mink ^{ash} haryntakum
is jomudo' but allto of a mink
good ~~and~~ jomudo' jomudo' tam
nem vark elapink ara, haryntakum
mink haryntakum jomudo', de ~~de~~
~~ash~~ haryntakum jomudo' ~~and~~

Nem vark of elapink ara, haryntakum
belo ^{haryntakum} mink haryntakum jomudo' jomudo',
de haryntakum jomudo' tam mink
tam haryntakum jomudo' jomudo' jomudo'
nem.
Jomudo' haryntakum apink
18 haryntakum Tam haryntakum
haryntakum haryntakum jomudo' jomudo'.
Jomudo' haryntakum vark of elapink ara.

Ap o' elapink ara ~~ash~~ tam do haryntakum
Jomudo' elapink ara a tam haryntakum jomudo'
haryntakum haryntakum jomudo', of
o' haryntakum haryntakum vark of elapink
ash haryntakum haryntakum, a mink

ma' n'ig uen m'ill f'ell.

~~Allegorizált a korszakot~~

~~az a korszakot~~

A Tervadon az, a ki azt gondolta

hogy az az igazság, ~~amely a korszakot~~

az az igazság, ~~amely a korszakot~~

akkor is, ~~amely a korszakot~~

az az igazság, ~~amely a korszakot~~

hogy az az igazság, ~~amely a korszakot~~

A chemia a tudományok egyike, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

is az az igazság, ~~amely a korszakot~~

~~Ennek egy tanulmány~~

~~A fizika~~

A fizika egy jellegzetes
tudomány, amely a
fizikai törvényszabályok
keretében vizsgálja.

Magyar nyelvű fizika
a fizika és a matematika
széles körű alkalmazása
a természettudományok területén.

Mi a fizika? A természet
törvényeinek tanulmányozása
a fizika és a matematika
széles körű alkalmazása.

~~Fizika~~

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

Jelenleg a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

Ennek a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

Itt a matematika, fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

Ennek a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

Itt a matematika, fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

Ennek a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

~~Magyar nyelvű fizika~~

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Mint a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

Itt a matematika, fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

A fizika a természet
törvényeinek tanulmányozása.

Ennek a fizika
tudományának széles körű
alkalmazása a természettudományok
területén.

Min älskade holl most och min
holl most
 a polykline segt och högt.

~~is orange and red~~

all intent & purpose

~~to have set~~ A ~~number~~ ~~of~~

~~A small boy helped. I returned~~
to Denbigh house myself to tell
~~him~~ the reasons.

24

[illegible]

Végig

Végig futottam egyet tisztelem, / ~~chagot~~
~~és a mi engem is~~ / ~~és a mi engem is~~
~~és a mi engem is~~ / ~~és a mi engem is~~
~~és a mi engem is~~ / ~~és a mi engem is~~
~~és a mi engem is~~ / ~~és a mi engem is~~
~~és a mi engem is~~ / ~~és a mi engem is~~

Végig futottam egyet tisztelem,
a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

Az a Gáborcsanak is a lelkem -
nem való' az ünnepi beszéd kezdete,
de az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~
és a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

Valljuk, ha a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

hogy az a mi engem is egyet tisztelem, / ~~és a mi engem is~~

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

In az gondolatok af. nagy - nem az a legyőzött dicsőség, hanem
 leírás az idők hírya. / alkalom a hártya és börtönvelődés
 mi farsang az jó / újabb szöveg után az a dicsőség
 Eletek ~~fara~~ vizik i kichen, irányban.

Gelfink, munt' reijet jendisch
 velenigst, sjinnendich is kelleren
 iris' en jendich, ~~gelfink gelfink~~
~~nyg gelfink kelleren gelfink~~
~~nieuw en kelleren gelfink~~

yy yy wit subitutus hi sunt a
tadomayn gaudallogisnuf, a molyth

~~Pennsylvania~~ ~~in~~ ~~the~~ ~~year~~ ~~of~~ ~~the~~ ~~Revolution~~

Tumultus et clamor
turpiter stetit regi & duci,
vix vix dictis huius bellis, dictis
vix & regibus et rebus illorum
& bonis et malis - sicut

niyne ketates menden veyet siching
 Kell, by kenus ^{Kerist by} ~~alt~~ ^{by} jemand.

Nem olyan nagy egy ~~szöveg~~
 a melyen rögtön ~~szöveg~~ ^{in kérték} észjében
 szövegeket, ~~szöveg~~ ^{hiszen} ~~szöveg~~ ^{azok}
~~szöveg~~ ^{melyek} ~~szöveg~~ ^{Kellene} ~~szöveg~~ ^{vannak} ~~szöveg~~ ^{egy} ~~szöveg~~ ^{afogva} ~~szöveg~~ ^{nem}
 szövegekben; de ezek nem

Lig. tenui Khetne, ~~hills ~~and~~ area~~
~~some ~~signs~~~~

[illegible]

Spoken twice; he spoke now

11410. szám.

Nagyméltóságú Bárá Úr!

Szükségesnek találom, hogy a középiskolai fizikai tanárok részére Budapesten egy három vagy négy heti rendkívüli tanfolyam tartassék meg, oly célból, hogy a tanárok az újabb tudományos vívmányokkal, de különösen az újabb fizikai kísérletekkel és módszerekkel megismerkedhessenek.

E tanfolyam rendezése céljából értekezlet megtartása mutatkozik szükségesnek, mely értekezlet febr. március hó 25. én d. e. 10 órákor a fizikai intézetben fog megtartatni s a melyre Nagyméltóságodat cénnel meghívom s az elnöklésre felkérém.

Ezen értekezleten Nagyméltóságodon kívül még dr. Klamarik János miniszeri tanácsos, dr. Fröhlich Izidor és dr. Klupathy Jenő tanárok fognak részt venni.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tisztelettem őszinte nyilvánítását.

Budapesten, 1895. március 13. án.

Wamberg

Nagyméltóságú Dr. Bárá Eötvös Loránd vallás- és közoktatásiügyi m. kir. ny. Miniszer úrnak.

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSI
MAGYAR KIR. MINISZTER

45689 János

Nagyméltóságú Páró Mr!

A Nagyméltóságod vezetése alatt álló physikai ismétlő tanfolyam hallgatóinak azon kérését, hogy a kilitátsba helyezett 50 fr. segély helyett Budapesten létezők tartamára egyenként 5 fr. napidíjban részesítésre, megfelelő fedezet hiányában legnagyobb sajnálattal nem teljesíthetők, de méltányolva azon rendkívüli hiányokat, melyekkel a tanfolyamban való részvétel jár, ígykezni fogok a tanfolyamban részt vett külföldi családok tanároknak a jövőre elején nemkülön segélyt utalványozni.

Fogadja Nagyméltóságod hivatalos tisztelettel önnönte nyilváníttatását

Budapest 1895. Szeptember 7.

W. Károly

Nagyméltóságú
Páró Csontos Loránd vallás és közoktatási ügy. m. kir. Miniszter úrnak

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministertől.
 7440 szám.

Nagyméltóságú Baró Úr!

Sándékom lévén a Néptanítók
 Lapját olyképen átalakítani, hogy az
 a magyar tanításág igényeinek minden
 irányban megfelelően, s vigye elnöklé-
 tem alatt értékesletet fogok tartani, mely-
 re Nagyméltóságodat... is meghívni kívá-
 nom.

Ezt Nagyméltóságodnak azonnal hozom
 becses tudomására, hogy az értékeslet
 idejét később fogom kitűzni. Fogadja Nagy-
 méltóságod kiváló hitelem öszinte nyilvánítását.

Budapest, 1895. évi szeptember hó 29. én.

W. L. L.

Nagyméltóságú Baró Eötvös Loránd,
 Kir. egyetemi tanár úrnak...

Nagyméltóságú Bárány Csötvös Loránt Urnak Budapest

A Kereskedelmi Miniszter
urak 1896. évi évi rendeletével kiadott
a kiállítások helyeinek és időtartamának, nagy legelőre is
ért, köztük rövid idő alatt, a kiállítások rész-
leteit és ennek kapcsán határozott kulturális
és közigazgatási viszonyokat ismerő nagy
szabvány jelenléte, kiváló kiadatok és ezek jelen-
léte szerkesztésével engem kívánok meg.

A jelenléte annak részleteit
megírásának, mely a kiállítások programjának
részleteit és tudományos eszközök
részleteit foglalta magában, hanem nagy
Nagyméltóságodnak fűtött.

A részletes jelenléte fűtött
leendő: a csapattal kiállítások tárgyát
biztos megismerésére és az 1885. évi országos
kiállítás eredményeivel összehasonlítására, az
évi rendelet kiállításait mutatni. - Eki kell
vártatni fejteni azt, vajon az illető csapattal
határozott köztársasági viszonyainak megfele-
lően állítsa - e ki, és ezek esetleg ismét

Kell annak is, mennyiben nagy hiányos, a kiál-
lás, mihez nagyobb jelentőségű intézkedések
hiányoznak a kiállításán, sőt a kiállítás
egészében, a kiállítás képe is nagy, hogy abból
a csapatszervezésről, az állapota körül
kivehető legyen. - Lehet-e még a kiállítás
a csapatszervezésről, annak is, hogy a
magyar állapota is fejlődésnek a külföld,
de főleg a magyar viszonyaihoz igazodás
száraznak; és kifejezés, mennyiben elegendő
a csapatszervezés, az a legnagyobb hiány.
Lehet-e még a külföld is ki-
vált a magyar viszonyokhoz igazodás
mi, mennyiben nagyintézkedés a helyes
hogy az ország szükségletei felül még a külföld
földre is mennyiben és mennyiben függés
az illető foglalkozási ág a külföldi keres-
kedéséről. -

A kiállítás fejteni a nekünk
létező viszonyok állapotát is azt, mi volna
kívánunk a kán szervezési akán állami
(Kormány) akán kátsadalni és egyéni szem-
pontból az egészleges kátsadalni és min-
daz a kátsadalni.

Főgondoz. Kivánnak arra
felfigyelni, hogy a fejlesztés a kiállítás ered-
ménye a kátsadalni megjelölés adja; Kivánnak
mink a kiállításról az egész kiállítás
száraznak, a kátsadalni és nagy, mint még
intézkedés. - Azon- mind a kiállítás

a dicserendősé is nagy, mint a gáncsalandós
elvádat és jellep az usáklirál a legnagyobb
arasság használandó. —

Ezen csapattal való se-
re a Kiállítás jellepével, ha Nagymé-
rőségad megírásait elváltatni mivel leend,
nem alasz fog megjelenni, s így természet-
sen a felvilágosítás Nagymé-
rőségad fog-
ja mindent. Mivel nagy arányban az egész mi-
saját természetesen eredménye és az egész
akár nem is jödi, szükségessé lesz, hogy a jelen-
lévő egyenlőséggel megkezdje Készenlét, és hogy
elvi jellepességű Készenlét megkezdésével
alapján foglaltan állást. — Főszámon
magammal azt, hogy az eredményi je-
gessen eseten előző nézeteket a jelenlétben
magában is kifejezésre juttathassam. —

Ezandó lesz az, hogy a
csapattal megírásához, mind a Kiállításán,
mind azan Készenlét, minden adat és felvilá-
gosság rendelkezésére álljon, illetőleg Ki-
állításának Készenlét megkezdésével, a
melyekkel jellepességét szükségessé
nagy értékekkel véli. —

az is a Készenlét díj nyoma-
sok is vannak 40. fejezetben megál-
lítás. —

Mivel a Kiállítás eredménye
nyilvánvalóan ismertetés csak akkor Ké-
szenlét, ha az illető is a Kiállítás Készen-
lét.

lévőt és rendelkezését figyelemmel kísérem;
és a legnagyobb kelleméssel várom a megjelenése
szükségessé essé, hogy a Minikaraktis min-
nél előbb rendelkezéseire jussanak: elha-
sánakását minél előbb nála is kérem, hogy
a jelenléti munkakapcsolat Munka lévén és arról
engem értesíteni tudjak. -

Kelt Budapest 1895. december 31. évi

Miváló tisztelettel

Munka

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

152 szám.

Nagyméltóságú
Baró Eötvös József m. kir. egyetemi
tanár úrnak!

Szabolcs vármegye 1894/5
tanévi nevelési állapotának kimu-
tatását egy példányban ide csatolva bá-
torodom Nagyméltóságának hódol-
torn kifejezésül bemutatni

Ki is Mely tisztelettel vagyok
Nyiregyháza 1896 évi január 20. án.
Nagyméltóságának

aláíratos szolgálja
Vessey Pál
kir. tanfelügyelő.

Ad: 1900. év. pécsi világi Kiállítás Ms. 5092 / 65

Baron Roland Eötvös

Directeur du laboratoire des recherches physiques de l'Université
à Budapest.

I

Appareil de voyage pour la détermination des variations locales
de la pesanteur.

Construit par M. F. Süss à Budapest.

II

Appareil pour l'étude de la gravitation, avec multiplicateur

Construit par M. F. Süss à Budapest.

III

Compensateur ~~attractionnel~~ gravitationnel.

Construit par M. F. Süss à Budapest.